

2024/2853 SAYILI AB DİREKTİFİ UYARINCA ESASLI BİÇİMDE DEĞİŞTİRİLMİŞ ÜRÜNLERDEN DOĞAN SORUMLULUK VE TÜRK HUKUKUNDAKİ DURUM

Liability Arising From Substantially Modified Products in Accordance with EU Directive Numbered 2024/2853 and the Situation Under Turkish Law

Arş. Gör. Dr. Furkan ÖZDEMİR*

Öz: Avrupa Birliği'nin ürün sorumluluğuna ilişkin temel düzenlemesi olan 85/374 sayılı AB Direktifi, kırk yıldır birçok ülkenin ürün sorumluluğu mevzuatına kaynak oluşturmıştır. Ancak aradan geçen zamanda, teknolojiye birçok önemli gelişme yaşanmış ve bu Direktif'in çağın gerekliliklerine uygun bir hale getirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Söz konusu ihtiyaca binaen 18/12/2024 tarihinde, ürün sorumluluğuna ilişkin 2024/2853 sayılı yeni Direktif yayımlanmış ve ilgili Direktif 09/12/2026 tarihinden sonra piyasaya arz edilen veya hizmete sunulan ürünlere uygulanmak üzere, 08/12/2024 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

2024/2853 sayılı Direktif ile sürdürülebilirliğin üretim ve tüketim bakımından izdüşümü niteliğinde olan döngüsel ekonomi modelinin hayata geçirilmesini teşvik edebilecek adımlar da atılmıştır. Bu modelde, ürünlerin; onararak, yenilenerek ve yeniden üretilerek, mümkün oldukça uzun süre kullanılması amaçlanmaktadır. Ancak ürünün söz konusu yöntemler kullanılarak esaslı biçimde değiştirilmesi, bu ürünün değiştirildiği zaman yeni bir ürün olarak kabul edilip edilmeyeceği, üründe değişiklik yapan kişinin üretici olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği, ürünün ilk üreticisinin ve esaslı değişikliği yapan kişinin sorumluluklarının nerede başlayıp nerede biteceği gibi soruları da beraberinde getirmektedir. 2024/2853 sayılı Direktif'te esaslı biçimde değiştirilmiş ürünlerden doğan sorumluluğa ilişkin özel düzenlemelere yer verilerek, söz konusu sorulara cevap verilmiştir.

Türk hukukunda ürün sorumluluğuna ilişkin temel kanun olan 7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu'nda (ÜGTDK) ise, esaslı biçimde değiştirilmiş ürünlerden doğan sorumluluk bakımından özel bir düzenleme yer almamaktadır. Ülkemizin ekonomik hedeflerinden birinin, sürdürülebilir kalkınmanın önemli bir bileşeni olan döngüsel ekonomi politikalarını hayata geçirmek olduğu düşünüldüğünde, Türk hukukunda 2024/2853 sayılı AB Direktifi'ne paralel olarak, esaslı biçimde değiştirilmiş ürünlerden doğan sorumluluğa ilişkin özel düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: 2024/2853 Sayılı AB Direktifi, Ürün Sorumluluğu, Ürün, Esaslı Biçimde Değiştirilmiş Ürün, Sürdürülebilirlik, Döngüsel Ekonomi.

Abstract: The European Union's basic regulation on product liability, Directive No. 85/374, has been the source of product liability legislation in many countries for forty years. However, in the passing period, there have been many significant technological developments, and it has become necessary to update this Directive to bring it into line with current requirements. In response to this need, on December 18, 2024, the New Directive No. 2024/2853 on product liability was published and entered into force on December 8, 2024, to apply to products placed on the market or put into service after December 9, 2026.

Steps have also been taken to encourage the implementation of the circular economy model, which reflects sustainability in terms of production and consumption, in accordance with Directive No. 2024/2853. In this model, the aim is to use products for as long as possible by repairing, renewing, and remanufacturing them. However, substantial modification of a product using the methods raises questions such as whether the product should be considered a new product when modified, whether the person who made the modifications can be considered the manufacturer, and where the responsibilities of the original manufacturer and the person who made the substantial modifications begin and end. The Directive No. 2024/2853 has been including specific provisions on liability arising from products which substantially modified, thereby addressing the issues.

The Product Safety and Technical Regulations Law No. 7223 (PSTRL), which is the basic law on product liability in Turkish law, does not contain any special provisions regarding liability arising from substantially modified products. Considering that one of our country's economic goals is to implement circular economy policies, which are an important component of sustainable development, it is necessary to make special regulations regarding liability arising from substantially modified products in Turkish law in line with EU Directive No. 2024/2853.

Key Words: EU Directive No. 2024/2853, Product Liability, Product, Substantially Modified Product, Sustainability, Circular Economy.

* Çukurova Üniversitesi Hukuk Fakültesi, ozdemirfurkan.45@gmail.com
ORCID: 0000-0002-9872-1409.

Makale Geliş Tarihi: 12.07.2025, Makale Kabul Tarihi: 12.09.2025

GİRİŞ

Teknolojide yaşanan gelişmeler, toplumların temel yapısını değiştirdiği gibi üretim biçimlerinin de önemli ölçüde dönüşüm geçirmesine yol açmıştır. Nitekim Sanayi Devrimi öncesindeki dönemde, daha çok el emeği ve insan gücüne dayalı bir üretim biçimi hâkim iken, teknolojik gelişmenin bir sonucu olan Sanayi Devrimiyle (1. Sanayi Devrimi), seri üretimi temel alan fabrika üretimine geçiş yapılmıştır.¹ Ancak teknolojide yaşanan gelişmeler, 1. Sanayi Devrimi ile sınırlı kalmamış, ortaya çıkan her teknolojik yenilik, bir sonraki devrimin habercisi olmuştur. Nitekim üretim sistemlerinde elektriğin kullanımı, 2. Sanayi Devrimi'nin,² üretime bilgisayar ve otomasyon sistemlerinin entegre edilmesi ise, 3. Sanayi Devrimi'nin önünü açmıştır.³ Söz konusu gelişmelerin ardından, 2011 yılında Almanya'da düzenlenen Hannover Fuarı'nda, *Sanayi 4.0 (Industry 4.0)* olarak adlandırılan yeni bir kavram hayatımıza girmiştir. Temel gayesi, üretimde bilgisayarlaşmanın en üst düzeye çıkarılması ve bilişim ile endüstri sektörünün bir bütün haline getirilmesi olan *Sanayi 4.0*, üretim biçiminde önemli bir değişiklik öngörmesi sebebiyle, 4. Sanayi Devrimi olarak da kabul edilmektedir.⁴ Şu ana kadar yaşanan tüm bu devrimler incelendiğinde, her sanayi devriminin üretimde insan emeğine olan bağımlılığı azalttığı söylenebilir.

Teknolojide yaşanan bu gelişmeler, üretimde insana olan ihtiyacı azaltsa da üretim sürecinin gün geçtikçe karmaşık bir hale gelmesine yol açmıştır. Ürün sorumluluğu kavramı ise, tam da bu karmaşıklığın bir yansıması olarak karşımıza çıkar. Nitekim teknolojinin gelişmesine bağlı olarak daha karmaşık hale gelen seri üretim neticesinde, birçok hatalı ürün piyasaya arz edilmekte ve söz konusu ürün sebebiyle kişi ve malvarlığı zararları meydana gelmektedir. Zarar gören kullanıcılar ve üreticilerin birbirleriyle olan ilişkisi incelendiğinde ise, bu kişiler arasında, ürüne ve üretim sürecine ilişkin olarak güç dengesizliğine dönüşen derin bir bilgi asimetrisinin bulunduğu göze çarpmaktadır. Tüm bunlar, nihai kullanıcılar bakımından üründeki hataların sebebinin açıklanamamasına, buna bağlı olarak da hatalı ürünün sebep olduğu zararlardan dolayı, kimin veya kimlerin, ne şekilde sorumlu olacağı probleminin ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

¹ Peter N. Stearns, *The Industrial Revolution in World History*, 4th Edition, Westview Press, Boulder, 2013, s. 6; Mahfi Eğilmez, *Tarihsel Süreç İçerisinde Dünya Ekonomisi*, 8. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2019, s. 99.

² Alfred DuPont Jr. Chandler, "The Competitive Performance of U.S. Industrial Enterprises since the Second World War", Vol. 68, Iss. 1: Competitiveness and Capital Investment: The Restructuring of U.S. Industry, 1960–1990, 1994, *Business History Review*, s. 2; Yong Yin/Kathryn E. Steckle/Dongni Li, "The evolution of production systems from Industry 2.0 through Industry 4.0", Vol. 56, Iss. 1-2, 2018, *International Journal of Production Research*, s. 848; Eğilmez, 2019, s. 132-133.

³ Yin/Steckle/Li, 2018, s. 848-849; Eğilmez, 2019, s. 142-143.

⁴ Núbia Gabriela Pereira Carvalho/Edson Walimir Cazarini, "Industry 4.0-What Is It?" iç. *Industry 4.0 Current Status and Future Trends*, Jesus Hamilton Ortis (ed.), Intech Open, London, 2020, s. 3; Eğilmez, 2019, s. 186.

Ürünlerin sebep olduğu zararlardan doğan sorumluluk tartışmalarına, ilk kez Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) rastlanmaktadır.⁵ 1900'lü yılların başında Amerikan mahkemelerinin önüne gelen bazı uyuşmazlıklar, bu alandaki tartışmaların fitilini ateşlemiş ve ürün sorumluluğunun ayrı bir hukuk alanı olarak gelişmesine sebep olmuştur.⁶ Amerika'da yaşanan söz konusu gelişmeler zamanla Avrupa kıtasını da etkilemiş ve 20. yy.'ın sonlarına doğru ürün sorumluluğu Avrupa'da da kendine özgü kuralları olan bir hukuk alanı haline gelmiştir. Bu doğrultuda Avrupa devletleri arasında siyasi ve ekonomik iş birliği temelinde kurulan Avrupa Birliği'nde (AB), uzun bir hazırlık sürecini takiben, 25/07/1985 tarihli, 85/374 sayılı "*Hatalı Ürünler Sebebiyle Sorumluluğa İlişkin Üye Devletlerin Kanun, İkincil Düzenleme ve İdari Kurallarının Uyumlaştırılması Direktifi*" (*Council Directive of 25 July 1985 on the Approximation of the Laws, Regulations and Administrative Provisions of the Member States Concerning Liability for Defective Products*)⁷ kabul edilmiştir.

85/374 sayılı Ürün Sorumluluğu Direktifi ile üye devletlerin hukuk sistemleri arasında rekabeti bozabilecek ve malların iç pazarda serbestçe dolaşmasını etkileyebilecek farklılıkları ortadan kaldırmak amaçlanmış ve bu alanda geçerli olacak ortak kurallar belirlenmiştir.⁸ Söz konusu Direktifte, modern teknolojik üretimin doğasında bulunan riskin adil bir biçimde paylaştırılması hususu dikkate alınmış ve üreticilerin sözleşme dışı kusursuz sorumluluğunu merkeze koyan bir sorumluluk sistemi inşa edilmiştir. Direktif birçok ülkenin ürün sorumluluğu mevzuatı bakımından önemli bir kaynak olmuş ve ürün sorumluluğunun kabul edilmesinde etkili bir araç haline gelmiştir.

Ne var ki aradan geçen otuz yılı aşkın sürede daha yüksek teknolojiyi (özellikle robotik ve yapay zekâ) temel alan bir üretim modelinin temelleri atılmış, bu durumun bir sonucu olarak da ilgili Direktif'in güncellenmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Avrupa Birliği'nin yürütme organı olan Avrupa Komisyonu, teknolojideki ve üretim biçimindeki gelişmeleri göz önünde bulundurarak kolları sıvamış ve 2022/0302 sayılı teklifi, Avrupa Parlamentosu

⁵ Joachim Schmidt-Salzer, "Verbraucherschutz, Produkthaftung, Umwelthaftung, Unternehmensverantwortung", 1994 Neue Juristische Wochenschrift (NJW), s. 1306; Çiğdem Kırca, Ürün Sorumluluğu, Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2007, s. 27; Mehmet Zahid Yener, Ürün Sorumluluğu, Yetkin Yayınları, Ankara, 2024, s. 79; Yeşim M. Atamer/Gökçe, Kurtulan Güner, "Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu ile İmalatçının Sorumluluğu Konusu Türk Hukuku Açısından Çözölmüş Müdür?" iç. Ürün Sorumluluğu, Sorumluluk Hukuku Konferansları-I, Yeşim M. Atamer/Başak Baysal (ed.), On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2022, s. 4.

⁶ İlk yıllarda üreticinin sorumluluğu bakımından kusur sorumluluğu veya garanti sorumluluğu esas kabul edilmekteydi. Daha sonra kusur sorumluluğunun ve garanti sorumluluğunun, üreticinin sorumluluğu bakımından yetersiz olduğu ifade edilmiş ve mesele sözleşme dışı kusursuz sorumluluk temelinde ele alınmaya başlanmıştır (Michael D. Green/Jonathan Cardi, "Product Liability in United States of America" iç. European Product Liability An Analysis of the State of the Art in the Era of New Technologies, Part II, Piotr Machnikowski (ed.), Intersentia, 2017, s. 577-578).

⁷ OJ L 210, 07/08/1985 P. 0029 – 0033, (<https://eur-lex.europa.eu, s.e.t.12.09.2025>).

⁸ 85/374 Sayılı Direktif Gerekçe, (<https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1985/374/oj/eng, s.e.t. 10.06.2025>).

ve Avrupa Konseyi'nin onayına sunmuştur. İlgili teklif, 12/03/2024 tarihinde Avrupa Parlamentosu, 10/10/2024 tarihinde ise Avrupa Konseyi'nde onaylanmış ve 2024/2853 Sayılı “*Hatalı Ürünlerin Sorumluluğuna ve 85/374 Sayılı Konsey Direktifinin Yürürlükten Kaldırılmasına İlişkin Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi*” (Directive (EU) 2024/2853 of the European Parliament and of the Council of 23 October 2024 on liability for defective products and repealing Council Directive 85/374/EEC),⁹ AB Resmi Gazetesi'nde yayımlanmasını takiben (18/11/2024), 08/12/2024 tarihinde yürürlüğe girmiştir.¹⁰ Yeni Direktif'in 22'nci maddesinde, üye devletlerin bu Direktif'e uymak için gerekli kanun, ikincil düzenleme ve idari hükümleri, 09/12/2026 tarihine kadar yürürlüğe koyacakları öngörülmüş, 21'inci maddede ise, 85/374 sayılı Direktif'in söz konusu tarihten (09/12/2026) itibaren yürürlükten kalkacağı hüküm altına alınmıştır.

2024/2853 sayılı bu Direktif, temel olarak üç alandaki modernizasyon ihtiyacına binaen hazırlanmıştır.¹¹ Bunlardan ilki, ürün teriminin teknolojik gelişmeler, özellikle de yapay zekâ dikkate alınarak gözden geçirilmesi ihtiyacıdır.¹² Yeni düzenlemenin altında yatan bir diğer düşünce ise, zarar gören kişiye bazı ispat kolaylıklarının sağlanmasıdır.¹³ Zira mevcut durumda, ürünün nihai kullanıcıya ulaşmasını sağlayan tedarik zincirleri çok fazla küreselleşmiş, bu da hatalı ürün hakkında üretici kadar bilgisi bulunmayan kullanıcıların, ürün sorumluluğuna dayanarak talepte bulunmasının önünde önemli bir engel haline gelmiştir. Yeni Direktif ile zarar gören kişiye birtakım ispat kolaylıkları sağlanarak, söz konusu sorumluluğun daha etkili bir biçimde hayata geçirilmesi arzu edilmiştir. Yeni Direktif'in hazırlanmasını tetikleyen son ihtiyaç ise, ürün sorumluluğuna ilişkin düzenlemelerin, ürünlerin onarılarak, yenilenerek ve geri dönüştürülerek mümkün oldukça uzun süre kullanılmasını teşvik eden döngüsel ekonomi modeline uygun hale getirilmesi gerekliliğidir.¹⁴

Bu çalışmada, döngüsel ekonomi anlayışının¹⁵ bir sonucu olarak ortaya çıkan, esaslı biçimde değiştirilmiş ürünlerden doğan hukuki sorumluluk meselesi ele alınacaktır. Bu kapsamda, öncelikle esaslı biçimde değiştirilmiş ürünlerin üretimini ve kullanımını teşvik eden, döngüsel ekonomi modelinin genel hatları ortaya koyulacaktır. Ardından, 2024/2853 sayılı AB Direktifi'nin, esaslı biçimde değiştirilmiş ürünlerin sebep olduğu zararlardan doğan sorumluluk hakkında getirdiği düzenlemeler ele alınacaktır. Çalışma söz konusu mesele hakkında Türk hukukundaki durumun ve düzenleme eksikliklerinin tespitini takiben, çözüm önerilerinin sunulması ile sonlandırılacaktır.

⁹ OJ L, 2024/2853, 18.11.2024, (<https://eur-lex.europa.eu>, s.e.t.12.09.2025).

¹⁰ Direktif'in 2'nci maddesi uyarınca, 2024/2853 sayılı Direktif 09/12/2026 tarihinden sonra piyasaya sürülen veya hizmete sunulan ürünlere uygulanacaktır.

¹¹ Bu hususta bkz. Raphael Höll, “Das neue europäische Produkthaftungsrecht-Ein Überblick”, Heft 1, 2025, Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht (EuZW), s. 13.

¹² Höll, 2025, s. 13.

¹³ Höll, 2025, s. 13.

¹⁴ Höll, 2025, s. 13.

¹⁵ Döngüsel ekonomi modeli hakkında bkz. I.

I. ESASLI BİÇİMDE DEĞİŞTİRİLMİŞ ÜRÜNLERİN ÜRETİMİNİ VE KULLANIMI TEŞVİK EDEN YENİ BİR MODEL: DÖNGÜSEL EKONOMİ MODELİ

Esaslı biçimde değiştirilmiş ürünlerden doğan sorumluluk bakımından döngüsel ekonomi kavramına atıf yapılması, bu kavramın kısa da olsa açıklanmasını gerektirmektedir. Bu noktada ilgili modelin anlaşılabilmesi için söz konusu modelin zıttı olan doğrusal ekonomiden (*linear economy*) başlamak uygun olacaktır.

Doğrusal ekonomi modeli, 1. Sanayi Devrimi ile uygulanmaya başlanan, “*al-yap-kullan ve at*” prensibinin işlediği bir anlayışı ifade eder.¹⁶ Sanayi devrimi ile üretimin artması, toplumun refahının ancak daha fazla üretim ile artacağı fikrinin oluşmasına sebep olmuştur. Aradan geçen zaman içerisinde yaşanan teknolojik gelişmelerle üretim daha fazla artmış, buna bağlı olarak da toplumların ve bireylerin refahında bir artış görülmüştür. Genel itibarıyla, talep-arz-gelir döngüsüne bağlanan bu sistem, 1929’da yaşanan Büyük Buhran ile bozulmuş ve dünya üzerindeki üretim oldukça azalmıştır.¹⁷

İşte bu yıllarda, dengesi bozulan sistemi rayına oturtmak ve üretimin yeniden canlandırılmasını sağlamak adına, “*planlı eskitme*” (*planned obsolescence*) olarak adlandırılan bir kavram ortaya atılmıştır.¹⁸ Planlı eskitmenin temel amacı, tüketim ürünlerini hızla eskiyecek ve değiştirilmesini sağlayacak tasarımlarla imal ederek, talebi ve üretimi artırmaktır.¹⁹ Bu anlayışın yerleşmesi ile ürünler daha kolay eskiyebilir şekilde tasarlanmış, değişim talebine bağlı olarak üretim de artmıştır. 2. Dünya Savaşı sonrasında hâkimiyetini pekiştiren bu anlayış, iklim değişikliği, biyolojik çeşitlilik kaybı, toprak erozyonu, hava ve su kirliliği olmak üzere ciddi bazı sonuçları da beraberinde getirmiştir.²⁰ Nitekim söz konusu ekonomik modelde, daha fazla üretim yapmak için kısa sürede eskiyen ürünler üretilmiş ve bu ürünlerin geri dönüştürülmesi gibi bir çabaya da girilmemiştir. Üretim süreci sonunda ortaya çıkan atıklar ise yaptıkları etki itibarıyla sürdürülebilir üretimin önünde büyük bir engel haline gelmiştir.

Bu modelin; çevre, insan yaşamı ve sürdürülebilir üretim bakımından yarattığı tehdit, son yıllarda çözülmesi gereken bir problem olarak görülmeye

¹⁶ Mengmeng Cui, “Key Concepts and Terminology” iç. An Introduction to Circular Economy, Lerwen Liu/ Seeram Ramakrishna (ed.), Springer Verlag, 2021, s. 19; Evren Sapmaz Veral, “Döngüsel Ekonomi: Engeller, Stratejiler ve İş Modelleri”, C. 8, S. 1, 2021, Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi, s. 7-8; Serap Bolayır/İlhan Eroğlu, “Doğrusaldan Döngüsel Ekonomiye Geçişte Bazı Ülke Örnekleri”, S. 83, 2025, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, s. 222.

¹⁷ Ohanian, Lee E., “Why Did Productivity Fall So Much During the Great Depression?”, Vol. 91, No. 2, 2001, American Economic Review, s. 34-35.

¹⁸ Giles Slade, Made to Break: Technology and Obsolescence in America, Harvard University Press, London, 2006, s. 5. Ayrıca bkz. Bernard London, Ending the Depression Through Planned Obsolescence, New York, 1932, s. 1 vd.

¹⁹ Başak Şit İmamoglu, Planlı Eskitme: Hukuki Açından Bir Değerlendirme, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2020, s. 5.

²⁰ Deborah Andrews, “The circular economy, design thinking and education for sustainability”, Vol. 30, No. 3, 2015, Local Economy, s. 306-307.

başlanmıştır. Bu noktada söz konusu problemi çözmek adına, *biyomimikrinin*²¹ (*biomimicry*) bir örneği olarak kabul edilen “*döngüsel ekonomi*”²² modeli inşa edilmiştir. Söz konusu modele göre, nasıl ki doğadaki biyolojik döngüde ölü organik maddeler ayrışarak, sonraki canlı organizmalar için besin kaynağı oluyorsa, aynı simbiyotik ilişkinin ekonomide de yaratılması mümkündür.²³ Bir başka deyişle, endüstriyel bir sürecin atıklarının veya yan ürünlerinin, bir başka endüstride ham madde olarak kullanılması düşünülebilir. Bu yöntemle “atık” kavramından sınırlı şekilde söz edilecek ve kaynaklar sürdürülebilir bir şekilde kullanılmaya çalışılacaktır.²⁴ Kapalı bir döngüyü öngören bu model, tıpkı biyolojik döngüde olduğu gibi döngü hızını normalleştirme amacı da gütmektedir.²⁵ Dolayısıyla geliştirilen modelin bir diğer boyutu da ürünlerin kullanım ömrünü artırarak, ekolojik ayak izinin azaltılmasıdır.²⁶

Döngüsel ekonomi modeli, zamanla Avrupa Birliği’nin önem verdiği politikalarından biri haline gelmiştir. Birlik bu doğrultuda 2020 yılında “*Daha Temiz ve Daha Rekabetçi Bir Avrupa İçin Yeni Bir Döngüsel Ekonomi Eylem Planı*”nı (*A new Circular Economy Action Plan For a cleaner and more competitive Europe*)

²¹ Biyomimikri, çevre tarafından test edilen ve evrim yoluyla rafine edilen biyolojik formlardan, süreçlerden ve ekosistemlerden öğrenme ve bunları taklit etme anlamına gelir. Biyomimikri, her ölçekteki teknik ve sosyal problemi çözmek için uygulanabilir. Bu hususta bkz. Emily Kennedy/Daphne Fechy-Lippens/Bor-Khai Hsiung vd., “Biomimicry: A Path to Sustainable Innovation”, Vol. 31, No. 3, 2015, Design Issues, s. 66.

²² Türk hukukunda Şit İmamoğlu, 2019 yılında kaleme aldığı bir eserde, “*circular economy*” kavramını karşılamak üzere, “*dairesel ekonomi*” ifadesini kullanmıştır. Ancak yazar 2025 yılında yayımladığı bir başka eserde, bu tercihinin sebebinin kavrama tam ve doğru bir karşılık bulma endişesi olduğunu, aradan geçen zaman içerisinde daha öz bir kullanım olan “*döngüsel ekonomi*” ifadesinin yerleştiğini, dolayısıyla yeni eserinde bu ifadeyi kullandığını vurgulamıştır. Dairesel ekonomi ifadesi için bkz. Başak Şit İmamoğlu, “Dairesel Ekonomi ve Hukuki Etkileri” iç. Prof. Dr. Sabih Arkan’a Armağan, İsmail Kırca/Başak Şit İmamoğlu/Murat Gürel vd. (ed.), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 1201-1202. Döngüsel ekonomi ifadesi için bkz. Başak Şit İmamoğlu, “Sürdürülebilirlik-Döngüsel Ekonomi ve Ticaret Hukuku” iç. Özel Hukuk Boyutuyla Sürdürülebilirlik ve Döngüsel Ekonomi-Gelişmeler, Değerlendirmeler, Öneriler, Başak Şit İmamoğlu/Ülkü Ay Kaplan/Zeynep Özkan (ed.), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2025, s. 14-15, dpn. 37.

²³ Andrews, 2015, s. 309.

²⁴ Doğrusal ekonomi modeli, “*beşikten mezara*” (*cradle to grave*) olarak, döngüsel ekonomi modeli ise, “*beşikten beşiğe*” (*cradle to cradle*) olarak tasvir edilmektedir. Bu hususta bkz. Andrews, 2015, s. 309.

²⁵ Alan Murray/Keith Skene/Kathryn Haynes, “The Circular Economy: An Interdisciplinary Exploration of the Concept and Application in a Global Context”, Vol. 140, No. 3, 2017, Journal of Business Ethics, s. 371.

²⁶ Ekolojik ayak izi, bir kişi ya da bir topluluk tarafından tüketilen ürünlerin yeniden üretimi için kullanılan doğal kaynakları ifade eder. Bir ürünün daha uzun süre kullanılması, yeni üretime olan talebi azaltacağından, talebin azalmasına bağlı olarak o ürün bakımından yapılacak üretim de düşecektir. Üretimin düşmesi, ürünün üretimi için kullanılacak doğal kaynakların daha az kullanılmasını sağlayacak, dolayısıyla ekolojik ayak izi de azalacaktır. Ekolojik ayak izi kavramı için bkz. Ceyda Erden Özsoy/Ahmet Dinç, “Sürdürülebilir Kalkınma ve Ekolojik Ayak İzi”, S. 619, 2016, Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar, s. 42.

açıklamış ve Avrupa Yeşil Mutabakatının (*The European Green Deal*) gerektirdiği dönüşümsel değişimi hızlandırmak istediğini ifade etmiştir.²⁷ AB'nin söz konusu politikaları hayata geçirmesi, ürün sorumluluğu alanındaki düzenlemelere de yansımıştır. Nitekim 2024/2853 sayılı Direktif'in gerekçesinde, doğrusal ekonomiden döngüsel ekonomiye geçişte ürünlerin daha dayanaklı, yeniden kullanılabilir, onarılabilir ve yükseltilebilir şekilde tasarlanması gerektiği ifade edilmiş, söz konusu modelin teşvik edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.²⁸

Şüphesiz yenilikçi bir ekonomik modelin hayata geçirilebilmesi, üreticilerin ve ürünleri kullanan kişilerin davranış kalıplarının değiştirilmesi ile mümkün olabilir. Bu da söz konusu alandaki hukuki düzenlemelerin güncel olması ile sağlanabilecek bir değişimdir. Birlik 2024/2853 sayılı Direktif'te tüm bu hususları göz önünde bulundurarak, esaslı biçimde değiştirilmiş ürünlerden doğan hukuki sorumluluğa ilişkin özel düzenlemeler yapma yoluna gitmiştir.

II. 2024/2853 SAYILI AB DİREKTİFİ KAPSAMINDA ESASLI BİÇİMDE DEĞİŞTİRİLMİŞ ÜRÜNLERDEN DOĞAN SORUMLULUK

A. ESASLI BİÇİMDE DEĞİŞTİRME KAVRAMI

2024/2853 sayılı Direktif, üründe değişiklik yapan kişinin sorumluluğunun doğması için değişikliğin esaslı olması gerektiğini ifade ederek, “*esaslı biçimde değiştirme*” kavramını, sorumluluğun merkezine koymuştur. Direktif'in gerekçesinde ise, döngüsel ekonomiye geçişte önemli olan, ürün ile bileşenlerinin işlevselliğini uzatan üretim ve tüketim biçimleri açıklanırken; “*yenileme*”, “*yeniden üretim*” ve “*onarım*” kavramlarından söz edilmiştir.²⁹ Bu kavramlar, ürünün esaslı biçimde değiştirilmesiyle de ilişkilidir. Zira bir ürünün esaslı biçimde değiştirildiği hallerde, bu değişiklik yenileme, yeniden üretim veya onarım suretiyle gerçekleştirilebilir. Dolayısıyla Direktif'te yer alan esaslı değişiklik ifadesinin anlamını incelemeden önce, söz konusu kavramların ayrıca ele alınmasında fayda bulunmaktadır.

Öğretide *Grau*, yenileme, yeniden üretim ve onarım kavramlarının farklı durumları ifade ettiğini vurgulamaktadır. Yazara göre, yenileme ve yeniden üretim kavramları, bazı hallerde birbirleri yerine kullanılmakta ve bu durum kafa karışıklığına yol açmaktadır.³⁰ Bu noktada yazar, ürünün tasarım aşamasında öngörülen işlevselliğini ve performansını yeniden kazanması için bazı temel özelliklerinin değiştirildiği hallerde, yenilemenin söz konusu

²⁷ Döngüsel Ekonomi Eylem Planı, s. 2-3, (<https://eur-lex.europa.eu>, s.e.t. 26.04.2025).

²⁸ 2024/2853 Sayılı Direktif Gerekçe (39), (<https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/2853/oj/eng>, s.e.t. 15.06.2025).

²⁹ 2024/2853 Sayılı Direktif Gerekçe (39), (<https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/2853/oj/eng>, s.e.t. 15.06.2025).

³⁰ Guillem Izquierdo Grau, “Producer Liability for Substantial Modification of Products through Repair, Refurbishment and Remanufacturing”, No. 1, 2024, European Review of Private Law, s. 12.

olacağını ifade etmektedir. *Grau*'ya göre, yenilemede ürünün tasarımı ve özü değişmediği için endüstriyel bir süreçle yeni bir ürünün yaratılmasından da bahsedilemez.³¹ *Grau*, yeniden üretimi ise, diğer ürünlerden veya bileşenlerden yeni bir ürünün üretilmesi olarak tanımlamaktadır.³² Yeniden üretimde, söz konusu ürün endüstriyel bir süreçten geçirilerek, ticari bir garanti ile piyasaya sunulmaktadır. *Grau*'ya göre onarım ise, ürünün uygun bir hale (kullanım amacına uygun hale) getirilmesidir.³³

2024/2853 sayılı Direktif bakımından önemli olan husus ise, üründe esaslı bir değişiklik yapılması halidir. Nitekim Direktifin gerekçesinde, ürünün esaslı bir şekilde değiştirilerek piyasaya sürüldüğü veya hizmete sunulduğu hallerde, yeni bir üründen bahsedileceği vurgulanmıştır.³⁴ Dolayısıyla ürün; esaslı bir biçimde yenileniyorsa, yeniden üretiliyorsa veya onarılıyorsa, yeni bir ürün söz konusu olur. Gerekcede önemli değişiklikler içermeyen onarımları veya diğer işlemleri gerçekleştiren ekonomik aktörlerin ise, hatalı üründen dolayı herhangi bir sorumluluğunun bulunmadığı açıkça ifade edilmiştir.³⁵

Esaslı değişiklikten ne anlaşılması gerektiği, Direktifin “*Tanımlar*” başlığında açıklanmıştır. İlgili hüküm uyarınca, esaslı değişiklik, bir ürünün piyasaya sürüldükten ve hizmete sunulduktan sonra değiştirilmesi anlamına gelir (2024/2853 sayılı Direktif m. 4/XVIII). Esaslı değişikliği belirlerken ise, öncelikle AB mevzuatında veya ulusal mevzuatta yer alan ürün güvenliğine ilişkin hükümlere bakmak gerekir. Eğer bir değişiklik, ürün güvenliğine ilişkin Birlik kuralları veya ulusal kurallar kapsamında esaslı değişiklik olarak kabul edilmişse, değiştirilen ürün esaslı biçimde değiştirilmiş ürün olarak değerlendirilecektir (2024/2853 sayılı Direktif m. 4/XVIII-a).

Ne var ki bazı durumlarda, ürün güvenliğine ilişkin Birlik kurallarında veya ulusal kurallarda, hangi türden değişikliklerin esaslı değişiklik olduğuna dair bir eşik belirlenmemiş olabilir. Direktif herhangi bir kıstasın belirlenmediği söz konusu haller için de bir düzenleme getirmiştir. Buna göre, üreticinin ilk risk değerlendirmesinde öngörülmemiş olan, ürünün orijinal performansını, amacını veya türünü değiştiren değişiklikler ile tehlikenin niteliğini değiştiren, yeni bir tehlike yaratan veya risk düzeyini artıran değişiklikler, esaslı değişiklik olarak kabul edilecektir (2024/2853 sayılı Direktif m. 4/XVIII-b).³⁶

³¹ Grau, 2024, s. 14.

³² Grau, 2024, s. 14-15.

³³ Grau, 2024, s. 15-16.

³⁴ 2024/2853 Sayılı Direktif Gerekçe (39), (<https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/2853/oj/eng>, s.e.t. 15.06.2025).

³⁵ 2024/2853 Sayılı Direktif Gerekçe (39), (<https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/2853/oj/eng>, s.e.t. 15.06.2025).

³⁶ 2023/988 Sayılı Genel Ürün Güvenliği Tüzüğü, 23/05/2023 tarihinde AB Resmi Gazetesi'nde yayımlanmış ve 13/12/2024 tarihinden itibaren uygulanmak üzere yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Tüzüğün “*Üreticinin Yükümlülüklerinin Diğer Kişiler İçin Geçerli Olduğu Durumlar*” kenar başlıklı 13'üncü maddesinin 3'üncü fıkrasında, bir üründe fiziksel veya dijital yollarla yapılan bir değişikliğin, ürünün güvenliği üzerinde bir etkiye sahip olduğu hallerde esaslı bir değişikliğin söz konusu

2024/2853 sayılı Direktif'te yazılımların, tedarik veya kullanım şekline bakılmaksızın ürün olarak kabul edileceği vurgulanmıştır.³⁷ Gelişen teknoloji, bağımsız bir ürün olarak kabul edilen veya başka bir ürüne entegre edilen yazılımların güncellenmesini ve yükseltilmesini mümkün hale getirmiştir. Bu noktada, yapılan güncellemelerin veya yükseltmelerin, ürünün esaslı bir biçimde değiştirilmesi kavramı içerisinde değerlendirilip değerlendirilemeyeceği sorusu ortaya çıkmaktadır. Direktif, gerekçe kısmında bu meseleyi de açıklığa kavuşturmuştur. Buna göre, ürünlerin yükseltmeler dâhil olmak üzere yazılım değişiklikleri yoluyla, değişiklik yapılmasına izin verecek şekilde tasarlanabilmeleri mümkündür. Hal böyle iken, yazılım güncellemesi veya yükseltmesi yoluyla yapılan değişiklikler bakımından da diğer yöntemlerle yapılan değişiklikler için geçerli olan kurallar uygulanmalıdır.³⁸ Yazılım güncellemesi ya da yükseltmesi veya yapay zekâ sisteminin sürekli öğrenmeye açık olması sebebiyle esaslı bir değişiklik ortaya çıkarsa, esaslı biçimde değiştirilmiş ürünün, değişikliğin fiilen yapıldığı tarihte piyasaya sürüldüğü veya hizmete sunulduğu kabul edilecektir.³⁹

B. ÜRÜNÜN ESASLI BİÇİMDE DEĞİŞTİRİLMESİ HALİNDE HUKUKİ SORUMLULUK

1. Sorumluluğun Şartları

Esaslı biçimde değiştirilmiş ürünlerden dolayı, ilgili kişilerin sorumlu olabilmesi için ürün sorumluluğu bakımından aranan tüm şartların sağlanması gerekir. Bu noktada varlığı aranan ilk şart, hatalı bir ürünün bulunmasıdır.⁴⁰ 2024/2853 sayılı Direktif'e göre, ürün, bir kişinin bekleme hakkına sahip olduğu veya Birlik ya da ulusal yasalar uyarınca gerekli olan güvenliği sağlamıyorsa, hatalı olarak kabul edilir (m. 7/I). Direktif'te bir ürünün hatalı olup olmadığını değerlendirirken göz önünde bulundurulabilecek bazı kriterlere de yer verilmiştir. 85/374 sayılı Direktif'te

olabileceği ifade edilmiştir. Hükümde üç kriterle yer verilmiş olup, bu kriterlerden ikisi 2024/2853 sayılı Direktif m. 4/XVIII-b'de düzenlenen kriterler ile aynıdır. Ek olarak söz konusu düzenlemede, değişikliklerin esaslı olarak kabul edilebilmesi için tüketicilerin kendileri tarafından veya kendi adlarına kendi kullanımları için yapılmamış olması gerektiği ifadesi de yer almıştır.

³⁷ 2024/2853 Sayılı Direktif Gerekçe (13),
(<https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/2853/oj/eng>, s.e.t. 14.09.2025).

³⁸ 2024/2853 Sayılı Direktif Gerekçe (40),
(<https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/2853/oj/eng>, s.e.t. 15.06.2025). Yazılım güncellemesi veya yükseltme söz konusu ise, esaslı biçimde değiştirilmiş bir üründen bahsedilebileceği hakkında bkz. Gerald Spindler, "Die Vorschläge der EU-Kommission zu einer neuen Produkthaftung und zur Haftung von Herstellern und Betreibern Künstlicher Intelligenz", Vol. 38, Iss. 11, 2022, Computer und Recht Zeitschrift für die Praxis des Rechts der Informationstechnologie, s. 696, N. 36.

³⁹ 2024/2853 sayılı Direktif Gerekçe (40),
(<https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/2853/oj/eng>, s.e.t. 15.06.2025).

⁴⁰ Ayşe Arat/Elif Akıncı, "2022/0302 Sayılı Avrupa Birliği Yeni Ürün Sorumluluk Direktif Teklifinin Getirdikleri Üzerine Bir Değerlendirme", C. 82, S. 2, 2024, İstanbul Hukuk Mecmuası, s. 374.

yalnızca üç kriter öngörülmüş iken,⁴¹ 2024/2853 sayılı Direktif'te dokuz kriter üzerinden bir değerlendirmenin yapılacağı vurgulanmıştır.⁴²

Ürün sorumluluğunda ürünün hatalı olduğunu, zarar gören kişinin ispatlaması gerekir. Ancak üretim sürecinin karmaşıklaşması, kullanıcı ve sorumluluğu bulunan kişiler arasındaki bilgi asimetrisini artırmış, bu da zarar gören kişi için üründeki hatanın ispatı noktasında zorluklar yaratmıştır. 2024/2853 sayılı Direktif ile, ürünün hatalı olduğuna ilişkin karineler getirilerek, hatanın ispatı kolaylaştırılmıştır. Buna göre, davacının (zarar gören), ürünün Birlik hukuku veya ulusal hukuk tarafından belirlenen ve zarar gören kişinin maruz kaldığı zarar riskine karşı koruma sağlamayı amaç edinen zorunlu ürün güvenliği gerekliliklerini karşılamadığını ya da zararın makul ölçüde öngörülebilir kullanım sırasında veya olağan koşullarda ürünün açık bir arızasından meydana geldiğini kanıtladığı hallerde, bu ürün hatalı olarak kabul edilecektir (2024/2853 sayılı Direktif m. 10/II, b-c). Direktif'te, delillerin açıklanmasıyla bağlantılı bir karine daha düzenlenmiştir. Nitekim Direktif'in 9'uncu maddesinin ilk fıkrasında, zarar görenin talebinin inandırıcılığını desteklemek için yeterli olgu ve delilleri sunarak, hatalı ürün sebebiyle ulusal mahkemede tazminat talebinde bulunduğu hallerde, davalının tasarrufunda bulunan delilleri ortaya koymasının, üye devletler tarafından sağlanacağı hüküm altına alınmıştır. Üye devletlerce delillerin ortaya koyulmasına ilişkin düzenleme yapılmasına rağmen davalının delilleri açıklamadığı hallerde ise, ürün hatalı olarak kabul edilecektir (2024/2853 sayılı Direktif m. 10/II-a).

⁴¹ 85/374 sayılı Direktif'te, bir ürünün tüm koşullar dikkate alındığında bir kişinin bekleme hakkına sahip olduğu güvenliği sağlamadığı hallerde, hatalı olarak kabul edileceği düzenlenmiştir. Bu noktada özellikle, “*ürünün sunumu*”, “*makul olarak kullanılabileceği amaçlar*” ve “*piyasaya sürüldüğü tarih*” dikkate alınarak bir belirleme yapılacaktır (85/374 sayılı Direktif m. 6/I).

⁴² 2024/2853 sayılı Direktif'in m. 7/II hükmünde, ürünün hatalı olup olmadığı değerlendirilirken dikkate alınacak dokuz kritere yer verilmiştir. Buna göre bir ürünün hatalı olup olmadığını tespit ederken aşağıda belirtilenlerle birlikte tüm koşullar dikkate alınmalıdır:

“(a) *Ürünün sunumu ve özellikleri, etiketleme, tasarım, teknik özellikler, bileşim ve ambalajlama ile montaj, kurulum, kullanım ve bakım talimatları dâhil olmak üzere;*

(b) *Ürünün makul olarak öngörülebilir kullanımı;*

(c) *Ürünün piyasaya sürülmesinden veya hizmete sunulmasından sonra öğrenmeye devam etme veya yeni özellikler kazanma yeteneğinin ürün üzerindeki etkisi;*

(d) *Ürünle birlikte kullanılmasının beklenen diğer ürünlerin, birbirleriyle bağlantı yoluyla da dâhil olmak üzere, ürün üzerinde makul olarak öngörülebilir etkisi;*

(e) *Ürünün piyasaya sürüldüğü veya hizmete sunulduğu an veya üreticinin bu andan sonra ürün üzerinde kontrolünü sürdürdüğü durumlarda, ürünün üreticinin kontrolünden çıktığı an;*

(f) *İlgili ürün güvenliği gereklilikleri, güvenlikle ilgili siber güvenlik gereklilikleri dâhil;*

(g) *Yetkili bir makam veya 8. maddede atıfta bulunulan bir ekonomik aktör tarafından ürün güvenliği ile ilgili olarak yapılan herhangi bir ürün geri çağırma veya diğer ilgili müdahale;*

(h) *Ürünün kullanım amacı olan kullanıcı grubunun özel ihtiyaçları;*

(i) *Amacının hasarı önlemek olan bir ürünün, bu amacını yerine getirememesi.”*

Esaslı biçimde değiştirilmiş ürünlerdeki hata sebebiyle kusursuz sorumluluğun doğması için aranan ikinci şart, hatalı ürünün piyasaya sürülmüş veya hizmete sunulmuş olmasıdır. Nitekim Direktif'in m. 11/I-a hükmünde, üreticinin ve ithalatçının ürünü piyasaya sürmediği veya hizmete sunmadığı hallerde, hatalı bir ürünün sebep olduğu zararlardan dolayı sorumlu olmayacağı açıkça ifade edilmiştir. Piyasaya sürme ve hizmete sunma kavramlarının anlamı, Direktif'in 4'üncü maddesinde belirlenmiştir. Buna göre piyasaya sürme, bir ürünün Birlik pazarında ilk kez bulundurulması anlamına gelir (2024/2853 sayılı Direktif m. 4/VIII). Hizmete sunma ise, bir ürünün, ilk kullanımından önce piyasaya sürülmemiş olması kaydıyla, ticari bir faaliyet kapsamında, ücret karşılığında veya ücretsiz olarak Birlik içinde ilk kez kullanılması olarak tanımlanır (2024/2853 sayılı Direktif m. 4/IX).

Esaslı biçimde değiştirilmiş ürünlerdeki hatadan dolayı sorumluluğun doğması için aranan bir diğer şart ise, zarardır. Yeni Direktif'te, ölüm veya kişisel yaralanmalar halinde ortaya çıkacak zararların, özel amaçla kullanılan ürünlere verilen zararların ve profesyonel amaçlarla kullanılmayan verilerin yok edilmesi veya tahrip edilmesi durumunda ortaya çıkacak zararların ürün sorumluluğu kapsamında tazmin edilebileceği düzenlenmiştir (2024/2853 sayılı Direktif m. 6/I). Ürünün kendisine gelen zararlar, sadece profesyonel amaçlarla kullanılan ürünlere gelen zararlar ile ürünün üreticisi tarafından veya üreticinin kontrolü altında ürüne entegre edilen ya da ürünle bağlantılı olan hatalı bir bileşen sebebiyle zarar gören ürünlere ilişkin zararlar ise, ürün sorumluluğunun kapsamı içerisinde yer almamaktadır (2024/2853 sayılı Direktif m. 6/I-b).

Esaslı biçimde değiştirilmiş ürünlerdeki hata sebebiyle zarar gören kişinin hata ve zarar dışında, illiyet bağını da ispat etmesi gerekir. Buna göre zarar gören kişi, uğradığı zarar ile esaslı biçimde değiştirilmiş ürünlerdeki hata arasındaki illiyet bağını ortaya koymalıdır. Ancak Direktif hatanın ispatında olduğu gibi illiyet bağının ispatı bakımından da zarar gören lehine bir karine getirmiştir. Buna göre, ürünün hatalı olduğu ve ortaya çıkan zararın söz konusu hata ile tipik olarak uyumlu olduğu tespit edilmişse, illiyet bağının bulunduğu kabul edilecektir (2024/2853 sayılı Direktif m. 10/III).

Direktif'te hata ve illiyet bağından, birinin veya her ikisinin de bulunduğu varsayılacağına ilişkin bir karineye daha yer verilmiştir. Buna göre, deliller açıklanmasına rağmen, zarar gören kişinin özellikle teknik veya bilimsel karmaşıklık sebebiyle, ürünün hatalı olduğunu veya hata ile zarar arasındaki illiyet bağını ya da her ikisini birden kanıtlamada aşırı zorluklarla karşılaşması ve hatanın ya da illiyet bağının veya her ikisinin muhtemel olduğunu ortaya koyması durumunda, ulusal mahkemeler, hata veya illiyet bağının ya da her ikisinin var olduğuna hükmedecektir (2024/2853 sayılı Direktif m. 10/IV).

Ürün sorumluluğu, niteliği itibarıyla kusursuz bir sorumluluk hali olduğu için kusur, sorumluluğun kurucu bir unsuru değildir. Dolayısıyla hatalı bir ürünün piyasaya sürülmesi veya hizmete sunulması, zarar ve illiyet bağ şartlarının sağlandığı hallerde, zarar gören kişinin tazminat talebinde bulunması mümkündür.

Esaslı biçimde değiştirilmiş ürünlerin sebep olduğu zararlardan dolayı sorumluluk bakımından önemli olan nokta ise, sorumluluğun süjesidir. Zira bu halde, ürünü esaslı biçimde değiştiren kişi dışında, ilgili ürünün ilk (orijinal)

üreticisi de bulunmaktadır. Bu noktada ilk üreticinin sorumluluğunun nerede başlayıp nerede bittiği, zararın ürünün esaslı biçimde değiştirilmeden önceki hatası sebebiyle ortaya çıktığı hallerde, esaslı biçimde değişiklik yapan üreticinin sorumluluğunun bulunup bulunmadığı soruları ortaya çıkmaktadır. Bu sorulara cevap verebilmek adına devam eden başlıklarda sorumluluğun süjesi ve bu sorumluluğun ortadan kalktığı haller inceleme konusu yapılacaktır.

2. Sorumluluğun Süjesi

2024/2853 sayılı Direktif uyarınca, hatalı bir ürünün verdiği zararlardan dolayı sorumlu olan kişi, ilgili ürünün üreticisidir (2024/2853 sayılı Direktif m. 8/I-a). Direktif'e göre üretici,

- Bir ürünü geliştiren, üreten veya imal eden;
- Bir ürünün tasarımını veya üretimini yaptıran veya bu ürüne kendi adını, ticari markasını veya diğer ayırt edici özelliklerini koyarak kendisini üretici olarak tanıtan veya;
- Kendi kullanımı için bir ürünü geliştiren, üreten veya imal eden gerçek veya tüzel kişidir. (2024/2853 sayılı Direktif m. 4/X).

Direktif'te hatalı ürünün üreticisinin yanında, ürünün bileşenini hatalı olarak üreten kişilerin de sorumluluğun süjesi olduğu açıkça düzenlenmiştir. Buna göre, hatalı bir bileşen, üreticinin kontrolü altındaki bir ürüne entegre edilmiş veya bu ürünle birbirine bağlanmış ve bu bileşenden dolayı ürün hatalı hale gelmişse, asıl üreticinin sorumluluğuna halel gelmeksizin, hatalı bileşeni üreten üretici de sorumlu olacaktır (2024/2853 sayılı Direktif m. 8/I-b). Bileşen ise bir ürüne entegre edilmiş veya bir ürünle bağlantılı olan, maddi veya gayrimaddi, hammadde veya ilgili hizmet anlamına gelir (2024/2853 sayılı Direktif m. 4/IV).

Ürünün veya bileşenin üreticisinin Birlik dışında yerleşik olduğu hallerde, bu kişilerle birlikte ithalatçı ve üreticinin yetkili temsilcisi de sorumlu olacaktır (2024/2853 sayılı Direktif m. 8/I-c). İthalatçı, bir ürünü üçüncü bir ülkeden Birlik pazarına sunan gerçek veya tüzel kişiyi ifade ederken (2024/2853 sayılı Direktif m. 4/XII), yetkili temsilci, Birlik içinde yerleşik olan ve bir üreticiden belirli görevleri yerine getirme konusunda üretici adına hareket etmek üzere yazılı yetki almış gerçek veya tüzel kişi anlamına gelir (2024/2853 sayılı Direktif m. 4/XI).

İthalatçı ve yetkili temsilcinin Birlik içinde yerleşik olmadığı hallerde ise, ifa hizmet sağlayıcısı sorumlu olacaktır (2024/2853 sayılı Direktif m. 8/I-c, iii). İfa hizmet sağlayıcısı; bir ürünün mülkiyetine sahip olmadan, söz konusu ürünün depolanması, paketlenmesi, adreslenmesi ve sevk edilmesi ile 97/67 sayılı AB Direktifi'nin⁴³ m. 2/I hükmünde tanımlanan posta hizmetleri⁴⁴ hariç

⁴³ “Topluluk Posta Hizmetlerinin İç Pazarının Geliştirilmesi ve Posta Hizmetlerinin Kalitesinin İyileştirilmesi İçin Ortak Kurallar Hakkında 15 Aralık 1997 Tarihli 97/67/AT Sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi” (*Directive 97/67/EC of the European Parliament and of the Council of 15 December 1997 on common rules for the development of the internal market of Community postal services and the improvement of quality of service*), OJ L 15, 21.01.1998, (s.e.t.13.09.2025).

olmak üzere 2018/644 sayılı AB Tüzüğü'nün⁴⁵ m.2/II hükmünde tanımlanan paket teslimat hizmetleri⁴⁶ ve diğer posta hizmetleri veya yük taşımacılığı hizmetlerinden en az iki tanesini ticari faaliyet kapsamında sunan gerçek veya tüzel kişidir (2024/2853 sayılı Direktif m. 4/XIII).

Söz konusu kişiler dışında, dağıtıcıların ve çevrimiçi platform sağlayıcılarının da tali sorumlulukları mevcuttur (2024/2853 sayılı Direktif m. 8/III, IV). Direktif'e göre dağıtıcı, tedarik zincirinde yer alarak ürünü piyasada bulunduran, ürünün üreticisi veya ithalatçısı dışındaki herhangi bir gerçek veya tüzel kişidir (2024/2853 sayılı Direktif m. 4/XIV). Zarar gören kişi; hatalı ürünün üreticisini, hatalı bileşenin üreticisini, ürünün ithalatçısını, üreticinin yetkili temsilcisini veya ifa hizmet sağlayıcısını tespit edemediği hallerde, söz konusu kişilerden birinin veya ürünün dağıtıcıya tedarik eden kişinin (dağıtıcının dağıtıcısı) belirlenmesini, dağıtıcıdan talep edecektir. Dağıtıcı, zarar gören kişinin talebini aldıktan itibaren bir ay içinde bahse konu kişileri veya kendi dağıtıcısını belirleyemezse, dağıtıcı da hatalı ürünün verdiği zarardan dolayı sorumlu olacaktır (2024/2853 sayılı Direktif m. 8/III). Dağıtıcının tali sorumluluğunu öngören Direktif'in m. 8/III hükmü, tüketicilerin tacirlerle uzaktan sözleşmeler yapmalarına olanak tanıyan ve ekonomik aktör olmayan herhangi bir çevrimiçi platform sağlayıcısına da uygulanacaktır (2024/2853 sayılı Direktif m. 8/IV).

Direktif'te bir ürünü esaslı biçimde değiştiren kişilerin, üretici sıfatının bulunup bulunmadığını açıklığa kavuşturan özel bir düzenleme de yer almaktadır. Buna göre, bir ürünü, üreticisinin kontrolü dışında önemli ölçüde değiştiren ve daha sonra piyasaya süren veya hizmete sunan gerçek veya tüzel kişi de üretici olarak kabul edilecektir (2024/2853 sayılı Direktif m. 8/II). Söz konusu hallerde ürün, üreticinin kontrolü altında olmadan esaslı bir biçimde değiştirildiği için ürünün güvenlik gerekliliklerinden de bu değişimi yapan kişi sorumlu olmalıdır. Bu düzenlemenin bir sonucu olarak, esaslı biçimde değiştirilen hatalı üründen dolayı zarar gören kişi, zararlarının ürün sorumluluğu kapsamında tazmin edilmesi için esaslı değişikliği yapan üreticiden talepte bulunabilecektir. Esaslı değişikliği yapan kişinin Birlik içinde yerleşik olmadığı hallerde ise, ithalatçının ve yetkili temsilcinin sorumluluğu gündeme gelecektir. Zarar gören kişi, Birlik içinde yerleşik ithalatçı ve yetkili temsilci bulamazsa, ifa hizmet sağlayıcısından talepte bulunabilecek, bahse konu kişilerden hiçbirinin tespit edilemediği hallerde ise, dağıtıcı ve çevrimiçi platform sağlayıcısının tali sorumluluğuna gidilecektir.

Bu açıklamalardan da anlaşılabacağı üzere, 2024/2853 sayılı Direktif'te yapılan özel düzenleme ile esaslı değişiklik yapılan ürünün üreticisinin kim

⁴⁴ 97/67 sayılı Direktif m. 2/I uyarınca, posta hizmetleri, posta gönderilerinin gümrükten çekilmesi, ayrıştırılması, taşınması ve teslimatı ile ilgili hizmetlerdir.

⁴⁵ "Sınır Ötesi Paket Teslimat Hizmetleri Hakkında 18 Nisan 2018 Tarihli 2018/644 Sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Tüzüğü" (*Regulation (EU) 2018/644 of the European Parliament and of the Council of 18 April 2018 on cross-border parcel delivery services*), OJ L 112, 02.05.2018, (s.e.t.13.09.2025).

⁴⁶ 2018/644 Sayılı AB Tüzüğü m. 2/II uyarınca, paket teslimat hizmetleri, paketlerin gümrükten çekilmesi, ayrıştırılması, taşınması ve dağıtımını içeren hizmetler anlamına gelir.

olduğunun belirlenmesinin yanında, bu kişinin Birlik içinde yerleşik bulunmadığı hallerde, kimlerin sorumluluğuna gidilebileceği de açıklığa kavuşturulmuştur. Esaslı biçimde ürünü değiştiren kişinin sorumluluğunu öngören yeni düzenlemenin, bu açıdan isabetli olduğu söylenebilir.

3. Sorumluluktan Kurtulma Halleri⁴⁷

Ürünlerin esaslı biçimde değiştirildiği hallerde gerek ilk üreticiyi gerekse de esaslı biçimde değişiklik yapan kişiyi sorumluluktan kurtaracak bazı durumlar mevcuttur. İlgili ekonomik aktörlerin⁴⁸ sorumluluktan muaf tutulacağı haller, temel olarak Direktif'in 11'inci maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddenin ilk fıkrasının (c) bendinde, zarara sebep olan hatanın ürünün piyasaya sürüldüğü veya hizmete sunulduğu sırada mevcut olmadığının veya bu hatanın o andan sonra ortaya çıktığının muhtemel olduğunun ilgili ekonomik aktör tarafından kanıtlandığı hallerde, hatalı üründen dolayı bir sorumluluğun söz konusu olmayacağı hüküm altına alınmıştır. Bu kapsamda ilk üretici, zararın kendi kontrolü dışında yapılan esaslı bir değişiklik sonucunda ortaya çıktığını veya ürünün ilk halinde zarara sebep olacak böyle bir hatanın söz konusu olmadığını kanıtlayarak sorumluluktan kurtulabilecektir. Ancak maddenin diğer fıkrasında, bu kişinin m. 11/I-c'de yer alan söz konusu sorumluluk muafiyetine dayanamayacağı haller düzenlenmiştir. Buna göre, üründe yapılan esaslı değişiklik, üreticinin kontrolünde yapıyorsa, artık ilk üretici ürünün esaslı bir şekilde değiştirildiğini ileri sürerek sorumluluktan kurtulamayacaktır.

Üreticinin kontrolünden ne anlaşılması gerektiği, Direktif'in 4'üncü maddesinde açıklanmıştır. Söz konusu hüküm uyarınca, bir üreticinin kendisinin veya eylemlerine rıza gösterdiği üçüncü kişinin, bir bileşeni entegre etme, bu bileşenle bağlantı kurma ya da bileşeni sağlama ve esaslı değişiklikler dahil olmak üzere ürünü değiştirme fiilleri, üreticinin kontrolü altında gerçekleşmiş kabul edilir (2024/2853 sayılı Direktif m. 4/V-a). Dolayısıyla ürünün esaslı biçimde değiştirildiği hallerde, ürünlerdeki hata ürünün piyasaya sürülmesinden veya hizmete sunulmasından sonra yapılan değişiklikten kaynaklarsa da bu fiile rıza gösteren üreticinin, esaslı değişikliğe dayanarak sorumluluktan kurtulması mümkün değildir.

⁴⁷ 2024/2853 sayılı Direktif'in 11'inci maddesinin kenar başlığı, *“Exemption from liability”* şeklinde düzenlenmiştir. Söz konusu ifade Türkçe'ye *“sorumluluktan muafiyet”* olarak çevrilebilir. Sorumluluktan muafiyetten kasıt, ilgili ekonomik aktörlerin hangi kurtuluş kanıtlarını getirerek, sorumluluktan kurtulabileceğidir. Nitekim 7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu'nun (ÜGTDK) 21'inci maddesinin kenar başlığında, *“İktisadi işletmeciyi sorumluluktan kurtaran haller”* ibaresi kullanılarak, ürün sorumluluğundaki kurtuluş kanıtlarına yer verilmiştir. Bu başlık altında ise, yalnızca esaslı biçimde değiştirilmiş ürünlerden doğan sorumluluk bakımından önemli olan kurtuluş kanıtları ele alınmıştır.

⁴⁸ Direktif'in İngilizce metninde *“ekonomik operatör”* (*economic operator*) ifadesi yer alırken, Almanca metinde *“ekonomik aktör”* (*Wirtschaftsakteur*) ibaresi kullanılmıştır. Ekonomik aktör kullanımının daha doğru bir kullanım olduğu hakkında bkz. Akın Ünal/Mehmet Zahid Yener, “2024/2853 Sayılı Avrupa Birliği Ürün Sorumluluğu Direktif'i'nin Getirmiş Olduğu Bazı Yeniliklerin Değerlendirilmesi”, S. 7, 2025, Çukurova Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, s. 369-370, dpn. 26.

Direktif'te yazılım güncellemeleri ve yükseltmeleri de üreticinin kontrolü kavramıyla bağlantılı bir biçimde özel olarak düzenlenmiştir. Nitekim Direktif'in 4'üncü maddesinde, üreticinin veya bu kişinin eylemlerine rıza gösterdiği üçüncü kişinin gerçekleştirdiği, bir bileşeni entegre etme, bileşenle bağlantı kurma veya sağlama fiillerinin kapsamına, yazılım güncellemelerinin ve yükseltmelerinin de dahil olduğu açıkça vurgulanmıştır (2024/2853 sayılı Direktif m. 4/V-a, i). Yine bir ürünün üreticisi, doğrudan veya üçüncü bir kişi vasıtasıyla yazılımı güncelleme veya yükseltme yeteneğine sahipse, ilk üreticinin ürün üzerinde kontrolü bulunmaktadır (2024/2853 sayılı Direktif m. 4/V-b). Dolayısıyla esaslı değişiklik olarak kabul edilen yazılım güncellemesi ve yükseltilmesi hallerinde, değişikliği yapan kişi, ilk üretici tarafından yetkilendirilmişse veya ilk üretici değişikliği sağlayan yazılımın tedarikçisinin üçüncü kişilerce yapılmasına rıza göstermişse, söz konusu değişikliklerin ilk üreticinin kontrolü altında gerçekleştiği kabul edilecektir.⁴⁹ İlk üreticinin bu yönde bir rızasının bulunmadığı hallerde ise, bu kişinin yazılım güncellemesi, yükseltilmesi veya makine öğrenimi algoritmaları sayesinde ürünün üzerindeki kontrolünün devam edip etmediği incelenmelidir.⁵⁰ Bu noktada ilk üretici, doğrudan veya üçüncü bir kişi vasıtasıyla yazılımı güncelleme veya yükseltme yeteneğine sahipse, kontrolü devam edeceği için söz konusu kurtuluş kanıtından da faydalanamayacaktır.

İlk üretici dışında, üründe esaslı biçimde değişiklik yapan kişinin de sorumluluktan muaf olması imkân dâhilindedir. Direktif'in gerekçesinde de vurgulandığı üzere, döngüsel ekonomi modelinde risklerin adil bir biçimde paylaştırılması gerekir.⁵¹ Direktif'te bu amaçla esaslı biçimde değişiklik yapan kişilere sorumluluktan muaf olma imkânı veren bir düzenleme öngörülmüştür. Buna göre, bir üründe esaslı biçimde değişiklik yapıldığı hallerde, zarara sebep olan hata, ürünün değişiklikten etkilenmeyen bir parçasıyla ilgili ise, esaslı biçimde değişiklik yapan kişinin Direktif uyarınca bir sorumluluğu bulunmayacaktır (2024/2853 sayılı Direktif m. 11/I-g).⁵² Söz konusu ihtimalde, hatanın değişiklikten etkilenmeyen bir parçadan kaynaklandığına ilişkin ispat yükünü, esaslı değişikliği yapan kişi taşıyacaktır (2024/2853 sayılı Direktif m. 11/I).

C. ESASLI BİÇİMDE DEĞİŞTİRMENİN DAVA AÇMA SÜRESİNE OLAN ETKİSİ

2024/2853 sayılı Direktif'in 17'nci maddesinde, hatalı ürünlerin verdiği zararlardan dolayı, üreticinin sorumluluğunun devam edeceği, bir başka

⁴⁹ 2024/2853 Sayılı Direktif Gerekçe (50), (<https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/2853/oj/eng>, s.e.t. 15.06.2025).

⁵⁰ 2024/2853 Sayılı Direktif Gerekçe (50), (<https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/2853/oj/eng>, s.e.t. 15.06.2025).

⁵¹ 2024/2853 Sayılı Direktif Gerekçe (39), (<https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/2853/oj/eng>, s.e.t. 15.06.2025).

⁵² Öğretide *Spindler*, söz konusu sorumluluktan muafiyet şartını, yapay zekâ sistemleri bakımından ele almış ve sistemin değiştirilmiş kısmı ile değiştirilmemiş kısmının birbirinden ayırt edilmesinin pratikte mümkün görünmediğini vurgulamıştır. Bu hususta bkz. *Spindler*, 2022, s. 696, N. 37.

deyişle zarar gören kişinin dava açabileceği süre düzenlenmiştir.⁵³ Söz konusu düzenleme ile zarar gören kişinin on yıllık süre içerisinde sorumlu ekonomik aktörlere dava açmaması halinde, bu kişinin ilgili Direktif kapsamında tazminat talep etme hakkına sahip olmamasının üye devletlerce temin edileceği öngörülmüştür. On yıllık süre ise, zarara sebep olan hatalı ürünün piyasaya sürüldüğü veya hizmete sunulduğu tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır (2024/2853 sayılı Direktif m. 17/I-a).

İlgili hükümde, esaslı biçimde değiştirilmiş ürünler bakımından söz konusu sürenin ne zaman başlayacağına ilişkin özel bir düzenleme de yer almaktadır. Buna göre, ürünün esaslı biçimde değiştirildiği hallerde, on yıllık süre söz konusu ürünün değiştirilmesini takiben, piyasaya sürüldüğü veya hizmete sunulduğu tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır (2024/2853 sayılı Direktif m. 17/I-b). Ancak kişisel yaralanma belirtilerinin ortaya çıkmasının yavaş olduğu hallerde, bu süre yirmi beş yıldır (2024/2853 sayılı Direktif m. 17/II).

Direktif'in gerekçesinde, esaslı biçimde değiştirilen ürünün yeni bir ürün olduğu ifade edilmiş ve bu ürün değişiklik yapıldıktan sonra piyasaya sürülmüşse veya hizmete sunulmuşsa, yeni bir dava açma süresinin işlemesi gerektiği vurgulanmıştır.⁵⁴ Esaslı bir değişiklik olarak nitelendirilemeyecek güncellemeler veya yükseltmeler ise, orijinal ürün için geçerli olan dava açma süresini etkilemeyecektir.

Esaslı biçimde değiştirilmiş ürünlerde dava açma süresi ile ilgili temel problem, zararın değişiklikten kaynaklı bir hata sebebiyle ortaya çıkmadığı, dolayısıyla esaslı biçimde değişiklik yapan kişinin herhangi bir sorumluluğunun doğmadığı durumlar bakımından ortaya çıkmaktadır. Nitekim bu ihtimalde, ilk üretici bakımından yeni bir sorumluluk süresinin başlayıp başlamadığı sorusu akıllara gelmektedir. Öğretide haklı olarak ifade edildiği üzere, bu durumda yeni bir süre başlamayacaktır. Zarar gören kişi, esaslı biçimde değişiklik yapan kişiden tazminat talep edemeyecek, ürünün piyasaya sürülmesinden veya hizmete sunulmasından itibaren on yıllık sürenin geçmemiş olması kaydıyla ilk üreticiden talepte bulunabilecektir.⁵⁵

⁵³ Direktif'in İngilizce metninde söz konusu hükmün kenar başlığında, "*expiry period*" ifadesi yer almaktadır. "*Expiry period*", Türkçe'ye "*son kullanma süresi*", "*geçerlilik süresi*", "*son süre*" olarak çevrilebilir. Ancak Direktif'in Almanca metni incelendiğinde, "*Ausschlussfrist*" ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. Söz konusu terim, hatalı ürün sebebiyle açılan tazminat davalarında, dava açma süresinin niteliği itibarıyla hak düşürücü süre olduğunu ifade etmektedir. Zarar gören kişinin dava açabileceği sürenin hak düşürücü süre olduğu hakkında ayrıca bkz. Ünal/Yener, 2025, s. 376.

⁵⁴ 2024/2853 Sayılı Direktif Gerekçe (58), (<https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/2853/oj/eng>, s.e.t. 15.06.2025).

⁵⁵ Grau, 2024, s. 25.

III. TÜRK HUKUKUNDA ESASLI BİÇİMDE DEĞİŞTİRİLMİŞ ÜRÜNLERİN VERDİĞİ ZARARLARDAN DOĞAN SORUMLULUK

A. GENEL OLARAK

Türk hukukunda hatalı (uygunsuz) ürünlerin verdiği zararlardan doğan sorumluluğu düzenleyen temel kanun, 7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu'dur (ÜGTDK).⁵⁶ Bunun dışında söz konusu Kanun'un yürürlüğe girmesinden (12/03/2021) bir gün önce, Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı tarafından Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği⁵⁷ de yayımlanmıştır.

Türk hukukunda, AB düzenlemelerine paralel olarak ürünlerin verdiği zararlardan dolayı sözleşme dışı, kusura dayanmayan bir sorumluluk öngörülmüştür.⁵⁸ Bu hususta farklı görüşler ileri sürülmüş olsa da kusursuz sorumluluğun hukuki niteliğinin, kurtuluş kanıtı getirilebilen özen sorumluluğu olduğunu kabul etmek uygun olacaktır.⁵⁹ ÜGTDK kapsamında

⁵⁶ RG, 12.03.2020, S. 31066.

⁵⁷ RG, 11.03.2021, S. 31420.

⁵⁸ Kırca, 2007, s. 121 vd.; Oğuz Sadık Aydos, Ürün Sorumluluğu, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009, s. 275; Ayşe Havutçu, Türk Hukukunda Örtülü Bir Boşluk: Üreticinin Sorumluluğu, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005, s. 151; Atamer/Kurtulan Güner, 2022, s. 21; Yener, 2024, s. 172; Damla Özden Çelt, "Ürün Sorumluluğunda Yaşanan Güncel Gelişme: 7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu", C. 7, S. 1, 2021, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 108; Tuğçe Oral, "Kahramanmaraş Depremlerinin Yarattığı Zararların Gideriminde Alternatif Bir Öneri: Taşınmazların Verdiği Zararların Ürün Sorumluluğu Kapsamında Tazmini", C. 72, S. 1, 2023, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 124-125; Yasin Alperen Kardeşahin, "Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu'nda Yer Alan Ürün Sorumluluğu Kuralları ile Ürün Güvenliği Kurallarının İlişkisi", C. 72, S. 3, 2023, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 1390; Akın Ünal/Arif Kalkan, "Türk Hukukunda Ürün Sorumluluğu Üzerine Olan ve Olması Gereken Hukuka Dair Genel Düşünceler", C. 11, S. 39, 2019, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, s. 51-52; Erhan Kanışlı, "Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu (ÜGTDK) Uyarınca Üreticinin Sorumluluğu", C. 78, S. 3, 2020, İstanbul Hukuk Mecmuası, s. 1420-1421; Dursun Al, "7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Kapsamında Ürün Kavramı ve Üreticinin Sorumluluğu", C. 15, S. 169, 2020, Terazi Hukuk Dergisi, s. 1806; Seda Baş, "7223 Sayılı Kanun Kapsamında Ürün Sorumluluğu Kavramına Genel Bir Bakış", C. 13, S. 52, 2022, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, s. 365. Öğretide *Sanlı'ya* göre, Türk hukukunda ürün sorumluluğu bakımından "*regülasyon ile belirlenen kusur sorumluluğu*" esası benimsenmiştir (Kerem Cem Sanlı, "Hukuk ve Ekonomi Perspektifinden Ürün Sorumluluğu Tazminatının Dayandığı Esasın Eleştirisi" iç. Ürün Sorumluluğu, Sorumluluk Hukuku Konferansları-I, Yeşim M. Atamer/Başak Baysal (ed.), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2022, s. 62-63).

⁵⁹ Türk hukukunda ürün sorumluluğunun hukuki niteliği hususunda tartışmalar mevcuttur. Öğretide ileri sürülen bir görüşe göre, ürün sorumluluğu niteliği itibarıyla kurtuluş kanıtı getirilemeyen bir tehlike sorumluluğudur. Nitekim üründe bir hatanın bulunması, o üründen beklenen güvenliğin sağlanamaması anlamına gelir. Güvensiz bir ürünün kullanıcılar açısından tehlike yaratması, kaçınılmaz bir sonuçtur. Bu da ürün sorumluluğunun tehlike sorumluluğu olduğunu gösteren bir durumdur. Öğretide kabul edilen bir diğer görüşe göre ise, ürün sorumluluğu niteliği itibarıyla kusursuz sorumluluğun bir türü olan özen sorumluluğudur. Nitekim üretici, piyasaya güvenli ürün arz etmek zorunda olup, söz konusu yükümlülük

bir sorumluluğun doğabilmesi için piyasaya arz edilmiş⁶⁰ hatalı (uygunsuz⁶¹) bir ürün sebebiyle, bir kişide veya malda zararın ortaya çıkması gerekmektedir.⁶² Bunun yanında ortaya çıkan zarar ile üründeki hata arasındaki illiyet bağının da bulunması gerekir.⁶³ Zarar gören kişi söz konusu şartların varlığını ispatlayarak, sorumlu olan kişilere dava açabilecektir.

Hatalı (uygunsuz) ürünlerin verdiği zararlardan dolayı, zarar gören kişinin tazminat talebinde bulunabileceği kişilerden ilki, ilgili ürünün

objektif bir özen yükümlülüğüdür. Bunun yanında üretimin mevcut olduğu her faaliyette, tehlike arz eden bir işletmenin varlığından da bahsedilemez. Tüm bunlar bir arada değerlendirildiğinde, ürün sorumluluğunun özen sorumluluğu olduğu kabul edilmektedir. Ürün sorumluluğunun özen sorumluluğu olduğunu kabul eden yazarlar da kendi içerisinde ikiye ayrılmaktadır. Nitekim bazı yazarlar, üreticinin kurtuluş kanıtı getirerek sorumluluktan kurtulabileceğini savunurken, bazı yazarlar ise, öngörülen kurtuluş kanıtlarının tahdidi olduğunu, dolayısıyla ürün sorumluluğunun kurtuluş kanıtı getirilemeyen ve bu yönüyle de tehlike sorumluluğuna yaklaşan bir özen sorumluluğu hali olduğunu ileri sürmektedir. Ürün sorumluluğunun hukuki niteliği hakkında ileri sürülen son görüşe göre ise, ilgili sorumluluk özen sorumluluğu ile tehlike sorumluluğuna ait unsurları bir arada bulunduran karma bir sorumluluktur. ÜGTDK m. 21 hükmü göz önünde bulundurulduğunda, ürün sorumluluğunun kurtuluş kanıtı getirilebilen olağan bir özen sorumluluğu olduğunu söylemek mümkündür. Tehlike sorumluluğu görüşü hakkında bkz. Bilge Öztan, İmalatçının Sorumluluğu, Turhan Kitabevi, Ankara, 1982, s. 281 vd.; Rona Serozan, “Tüketiciyi Koruma Kanunu Değişikliğinin Artıları ve Eksileri”, C. 61, S. 1-2, 2003, İstanbul Hukuk Mecmuası, s. 347; Aydos, 2009, s. 80. Kurtuluş kanıtı getirilebilen özen sorumluluğu görüşü hakkında bkz. Baş, 2022, s. 367-368; Yener, 2024, s. 168. Kurtuluş kanıtı getirilemeyen özen sorumluluğu görüşü hakkında bkz. Kırca, 2007, s. 124; Çelt, 2021, s. 108. Karma görüş hakkında bkz. Havutçu, 2005, s. 101.

⁶⁰ ÜGTDK m. 3/1-k hükmü uyarınca, piyasaya arz, ürünün piyasada ilk kez bulundurulması anlamına gelir.

⁶¹ Ürünün ilgili teknik düzenlemeye veya genel ürün güvenliği mevzuatına uygun olmadığı hallerde, uygunsuzluğun bulunduğu kabul edilir (ÜGTDK m. 3/1-r). Ancak öğretilde haklı olarak, uygunsuzluk ifadesinin yerinde bir kullanım olmadığı vurgulanmaktadır. Nitekim Kanun’un öngördüğü uygunsuzluk tanımından yola çıkılırsa, ürünün teknik düzenlemeye veya genel ürün güvenliği mevzuatına uygun olduğu hallerde, ürün sorumluluğunun gündeme gelmeyeceği sonucuna ulaşılır. Ancak ilgili düzenlemeler, asgari güvenlik standartlarını belirlemektedir. Dolayısıyla bir ürün kullanıcıların haklı güvenlik beklentilerini karşılamamasına rağmen, teknik düzenlemeye veya genel ürün güvenliği mevzuatına uygun olabilir. Ne var ki bu durum ürünün hatalı olduğunu ve ürün sorumluluğuna ilişkin özel düzenlemelere başvurulabileceği hususunu değiştirmemelidir. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda, ÜGTDK’da yer alan “*uygunsuzluk*” ifadesinin, “*hata*” olarak anlaşılması gerekir. Bu hususta bkz. Kanişlı, 2020, s. 1435.

⁶² Kırca, 2007, s. 153 vd.; Atamer/Kurtulan Güner, 2022, s. 30; Erhan Kanişlı, “Ürün Sorumluluğunda Zarar” iç. Ürün Sorumluluğu Sorumluluk Hukuku Konferansları-I, Yeşim M. Atamer/Başak Baysal (ed.), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2022, s. 174 vd.; Yıldırım Keser, Ürün Sorumluluğu, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 154 vd.; Yener, 2024, s. 234 vd.

⁶³ Kırca, 2007, s. 163; Keser, 2021, s. 194 vd.; Yener, 2024, s. 154 vd.

üreticisidir.⁶⁴ ÜGTDK m. 3/I-g hükmü uyarınca, ürünü imal eden veya ürünün tasarımını ya da imalatını yaptırarak kendi isim veya ticari markası ile piyasaya arz eden gerçek veya tüzel kişilere üretici adı verilir. Bunun yanında ürünü ithal ederek piyasaya sunan ithalatçı ile tedarik zincirinde yer alarak ürünü piyasada bulunduran dağıtıcının da sorumluluğu bulunmaktadır.⁶⁵ Ancak dağıtıcının sorumluluğu, üreticinin, yetkili temsilcinin veya ithalatçının belirlenemediği haller bakımından gündeme gelen, tali bir sorumluluktur (ÜGTDK m. 11/III).

Türk hukukunda, hatalı üründen dolayı zarar gören kişi, sorumluluğun kurucu şartları sağlandığı takdirde, sorumluluğun süjelerinden tazminat talebinde bulunabilecektir. Ancak çalışmanın konusunu, esaslı biçimde değiştirilmiş ürünlerden doğan sorumluluk oluşturduğu için 2024/2853 sayılı Direktif'te yer alan özel hükümlere benzer düzenlemelerin, Türk hukukunda mevcut olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu noktada öncelikle mevzuatta esaslı biçimde değiştirmenin tanımının yapıp yapılmadığı ele alınmalıdır. Ardından üründe esaslı değişiklik yapan kişinin üretici olarak kabul edilip edilmediği ve esaslı biçimde değişikliğe özgü kurtuluş kanıtlarının öngörülüp öngörülmediği de ayrıca değerlendirilmelidir.

B. ESASLI DEĞİŞİKLİK KAVRAMINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

Bir önceki başlıkta da ifade edildiği üzere, Türk hukukunda ürün sorumluluğunu düzenleyen kanun, 7223 sayılı ÜGTDK'dır. İlgili Kanun'da ürün sorumluluğu ile ilgili tanımlar, 3'üncü maddede yer almaktadır. Bu hüküm incelendiğinde, esaslı biçimde değişikliğe ilişkin olarak herhangi bir tanımlamanın yapılmadığı göze çarpmaktadır. Kanun'un diğer hükümlerinde de esaslı değişikliği tanımlayan, bir değişikliğin ne zaman esaslı olarak kabul edileceğini öngören özel bir düzenleme yer almamaktadır. Ancak ÜGTDK m. 11/I hükmünde geçen bir ifade, Türk hukukunda esaslı biçimde değişiklik kavramının yorumlanması bakımından elverişlidir. Söz konusu hükümde temel olarak ithalatçı ve dağıtıcının sorumluluğu düzenlenmiş ve bu kişilerin piyasada bulundurulmuş ürünü teknik düzenlemesine veya genel ürün güvenliği mevzuatına uygunluğunu etkileyecek şekilde değiştirmelerinden söz edilmiştir. Bu hüküm, esaslı biçimde değişikliğin anlamını belirlemek için yol

⁶⁴ 7223 sayılı Kanun'da, "üretici" (*manufacturer, hersteller*) yerine "imalatçı" teriminin kullanımı tercih edilmiştir. Ancak öğretide de haklı olarak vurgulandığı üzere, üretici teriminin kullanılması daha yerindedir. Nitekim imalatçı, ham madde işleyerek mal imal eden kişiye denir. Ne var ki tarımsal ya da hayvansal üretimler gibi üretimlerde, ham madde işlenmemektedir. Söz konusu üretimlerin sonucunda üretilen ürünlerin de ürün sorumluluğunun kapsamı içerisinde olduğu göz önünde bulundurulduğunda, imalatçı yerine üretici ifadesinin kullanılmasının daha doğru olacağı söylenebilir. Tüm bu gerekçelerle her ne kadar ÜGTDK'da imalatçı ifadesi kullanılsa da bu çalışmada üretici ifadesinin kullanımı tercih edilmiştir. Aynı yönde bkz. Kırca, 2007, s. 203; Havutçu, 2005, s. 23; Kanışlı, 2020, s. 1426, dnp. 31; Aydos, 2009, s. 113, dnp. 416; Ünal/Kalkan, 2019, s. 71; Çelt, 2021, s. 100; Yener, 2024, s. 262. Öğretide *Erlüle*, üretici veya imalatçı kavramı yerine, "yapımcı" terimini kullanılmaktadır. Bu hususta bkz. Fulya Erlüle, "Yapımcının Sorumluluğu", C. 14, S. 3, 2008, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, s. 316.

⁶⁵ Bkz. ÜGTDK m. 6/I, ÜGTDK 11/III.

gösterici olabilir. Nitekim hükümde yer alan, “*teknik düzenlemesine veya 5’inci maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen genel ürün güvenliği mevzuatına uygunluğunu etkileyecek şekilde değiştiren*” ibaresi, Direktif’in m. 4/XVIII-a hükmündeki, “*ürün güvenliğine ilişkin ilgili Birlik veya ulusal kurallar kapsamında esaslı olarak kabul edilen*” düzenlemesine benzetilmektedir. Söz konusu hükümler bir arada değerlendirildiğinde, bir ürünün, teknik düzenlemesine ve genel ürün güvenliği mevzuatına uygunluğunu etkileyecek şekilde değiştirildiği hallerde, esaslı biçimde değişiklik olduğu yorumu yapılabilir.

Esaslı biçimde değiştirme kavramı hakkında çıkarımların yapılabileceği düzenlemelere, Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliğinde de rastlamak mümkündür. Nitekim Yönetmeliğin 2’nci maddesinde, söz konusu Yönetmeliğin “*... yeni, kullanılmış veya ıslah edilmiş tüm ürünlere*” uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Yine Yönetmeliğin “*Tanımlar*” kenar başlıklı 4’üncü maddesinde, ürün ve üretici kavramlarının tanımı yapılmış, ürünü ıslah eden kişilerin üretici; yeni, kullanılmış veya ıslah edilmiş her türlü madde, müstahzar⁶⁶ veya eşyanın da ürün olduğu vurgulanmıştır. Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre ıslah, iyileştirme anlamına gelmektedir.⁶⁷ Bu noktada üründe yapılan iyileştirme, ürününün teknik düzenlemesine ve genel ürün mevzuatına uygunluğunu etkiliyorsa, esaslı biçimde değiştirmeden söz edilebilir.⁶⁸

C. SORUMLULUĞUN SÜJESİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

Türk hukukunda esaslı biçimde değiştirilmiş ürünlerin sebep olduğu zararların tazmininde, sorumluluğun süjesinin kim olduğu değerlendirilirken, incelenmesi gereken hüküm ÜGTDK m. 11’dir. Söz konusu hükümde temel olarak, üreticinin yükümlülüklerinin ve tazminat sorumluluğunun diğer iktisadi işletmecilere⁶⁹ uygulandığı haller düzenlenmiştir. ÜGTDK m. 11/I hükmüne göre, *Ürünü kendi isim veya ticari markası altında piyasaya arz eden veya piyasada bulundurulanan ürünü teknik düzenlemesine veya 5’inci maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen genel ürün güvenliği mevzuatına uygunluğunu etkileyecek şekilde değiştiren ithalatçılar ile dağıtıcılar bu Kanun kapsamında imalatçı sayılırlar ve imalatçının 7’nci maddede belirtilen yükümlülüklerini yerine getirmekle sorumludurlar.* ÜGTDK m. 11/III’te ise, tazminat sorumluluğu bulunan kişiler sıralanmıştır. Hüküm incelendiğinde, ilk fıkrada üreticinin 7’nci maddede düzenlenen yükümlülüklerine atf yapıldığı görülmektedir.

⁶⁶ Türk Dil Kurumu sözlüğünde müstahzar, “*önceden hazırlanarak eczanede bulundurulanan ticari ilaç; preparat*” olarak tanımlanmıştır (<https://sozluk.gov.tr/>, s.e.t. 14.09.2025).

⁶⁷ (<https://sozluk.gov.tr/>, s.e.t. 11.05.2025).

⁶⁸ “*Islah edilme*” kavramının kullanılmasının, esaslı biçimde değiştirilmiş ürünlerden doğan sorumluluk hükümlerinin düzenlenmesini tetikleyen döngüsel ekonomi modeline işaret ettiği hakkında bkz. Ayşe Arat, Ürün Sorumluluğunda Ürün Kavramı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2024, s. 116-117.

⁶⁹ 7223 sayılı ÜGTDK’da iktisadi işletmeci, “*imalatçı, yetkili temsilci, ithalatçı, dağıtıcı veya ilgili teknik düzenleme kapsamında ürünlerin imalatına, piyasada bulundurulmasına veya hizmete sunulmasına ilişkin sorumluluğu olan diğer gerçek veya tüzel kişiler*” olarak tanımlanmıştır. Bu düzenleme ışığında, ilgili kavramın, 2024/2853 sayılı Direktif’te yer alan “*ekonomik aktör*” veya “*ekonomik operatör*” terimlerine karşılık geldiği söylenebilir.

Öğretide *Kurt'un* vurguladığı üzere,⁷⁰ hükmün düzenlenişine bakıldığında, ürünün değiştirilmesinden bahsedildiği ilk fıkrada, yalnızca kanundan kaynaklanan yükümlülüklerin muhatabının; üçüncü fıkrada ise tazminat sorumlularının belirlendiği yorumunu yapmak mümkündür. Bu da üründe esaslı biçimde değişiklik yapan kişilerin, tazminat sorumluluğunun bulunmadığı anlamına gelebilecektir. Ancak *Kurt'un* da haklı olarak ifade ettiği üzere,⁷¹ üründe esaslı biçimde değişiklik yapan kişilerin sorumluluğunu ortadan kaldıracak bu yorum takip edilmemelidir. Nitekim ürün sorumluluğuna ilişkin düzenlemelerin temel mantığı düşünüldüğünde, üründe esaslı bir değişiklik yapmak, ürünün özünü etkilemek anlamına geleceği için ürün yenilenmiş veya yeniden üretilmiş olarak kabul edilmelidir. Bunun sonucunda da yeni ürünü piyasaya arz eden kişi, üretici olarak nitelendirilmeli ve tazminat sorumluluğunun muhatabı olmalıdır.⁷² Ancak hükmün lafzına bakıldığında, ürün üzerinde değişiklik yapan kişilerin ürün sorumluluğunun süjesi olabilmesi için ithalatçı veya dağıtıcı olması gerektiği görülmektedir.⁷³ Dolayısıyla ÜGTDK'nın mevcut haliyle, üründe esaslı biçimde değişiklik yapan ancak ithalatçı veya dağıtıcı olarak kabul edilemeyen kişilerin, ürün sorumluluğunun süjesi olarak kabul edilmesi mümkün gözükmemektedir. Zira ürün sorumluluğu, kusursuz sorumluluk esasına dayanan, sözleşme dışı bir sorumluluktur. Kusursuz sorumluluğun istisnai bir sorumluluk türü olması, sorumluluğun süjelerinin yorum yoluyla genişletilmesini engelleyen bir durumdur.⁷⁴ Söz konusu eksiklik ise, ancak Kanun'da 2024/2853 sayılı Direktifteki düzenlemeye benzer şekilde, açık bir düzenlemeye yer verilerek giderilebilir.⁷⁵

⁷⁰ Leyla Müjde Kurt, “Avrupa Birliği Ürün Sorumluluğu Direktifi ve Yeni Direktif Önerisi Işığında Türk Hukukunda Ürün Sorumluluğunda Sorumlu Kişilerin Belirlenmesi”, C. 22, S. 2, 2023, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, s. 375.

⁷¹ Kurt, 2023, s. 375.

⁷² Öğretide *Kurt*, esaslı biçimde değişiklik yapan ithalatçıların ve dağıtıcıların tazminat sorumluluğunun bulunduğunu ancak *de lege ferenda* üründe esaslı biçimde değişiklik yapan kişilerin sorumluluğuna ilişkin AB hukukunda olduğu gibi özel düzenlemelerin yapılması gerektiğini, yeni düzenleme yapılıncaya dek üründe esaslı değişiklikler yapan kişilerin ÜGTDK m. 11/I hükmü uyarınca üretici olarak kabul edilerek sorumlu olması gerektiğini vurgulamıştır. Bu hususta bkz. Kurt, 2023, s. 389.

⁷³ Öğretide *Polat*, bir üründe esaslı biçimde değişiklik yapılma durumunu, ÜGTDK m. 11/I hükmüne paralel olarak, değişikliği yapanın ithalatçı veya dağıtıcı olduğu haller bakımından ele almıştır. Bu hususta bkz. Cemre Polat, “Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Ürün Sorumluluğu”, C. 70, S. 4, 2021, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 1011-1012. Aynı yönde bkz. Elif Akıncı, “Döngüsel Ekonomi Paydaşlarının Genişleyen Üretici Sorumlulukları İçin Bir Sigorta Koruma Önerisi: Ürün Sorumluluk Sigortası” iç. Özel Hukuk Boyutuyla Sürdürülebilirlik ve Döngüsel Ekonomi-Gelişmeler, Değerlendirmeler, Öneriler, Başak Şit İmamoğlu/Ülkü Ay Kaplan/Zeynep Özkan (ed.), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2025, s. 188-189.

⁷⁴ Türk hukukunda kusur sorumluluğunun kural, kusursuz sorumluluğun istisna olduğu hakkında bkz. Halûk Tandoğan, Türk Mes'uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes'uliyet), Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010, s. 8; Selâhattin Sulhi Tekinay/Sermen Akman/Halûk Burcuoğlu/Atilla Altop, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 27. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993, s. 497.

⁷⁵ Aynı yönde bkz. Kurt, 2023, s. 375-376; Akıncı, 2025, s. 189-190.

ÜGTDK'da yer alan söz konusu düzenlemeler dışında, Yönetmelik'te yer alan üretici tanımından yola çıkılarak, sorumluluğun süjesi hakkında bir değerlendirme yapıp yapılamayacağı sorusu akla gelebilir. Nitekim Yönetmelikte üretici tanımı yapılırken, ürünü ıslah eden kişilerin de üretici olduğu ifade edilmiştir. Ne var ki Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği'nde yer alan bu ifade, esaslı biçimde değişiklik yapan üreticilerin sorumluluklarının bulunduğunu kabul etmek için tek başına yeterli değildir. Zira her ne kadar ürün güvenliği ve ürün sorumluluğu düzenlemeleri birbirleriyle bağlantılı olsa da amaçları itibarıyla farklı hususları regüle etmektedir.⁷⁶ Nitekim ürün güvenliği ile temel olarak devletin üreticiyi denetlemesi, ürünün piyasaya sürülmesinden önce asgari bir güvenlik seviyesinin sağlanması ve böylelikle ortaya çıkabilecek olumsuz sonuçların mümkün oldukça engellenmesi amaçlanır. Bu yönüyle ürün güvenliğine ilişkin düzenlemeler, *ex ante* (olaydan önce) düzenlemelerdir. Ancak devletin ürün güvenliğine yönelik bu düzenlemelerine rağmen hatalı bir ürün ortaya çıkabilir. İşte bu ihtimal bakımından da ürün sorumluluğu öngörülmüş ve hatalı ürünün verdiği zararlardan dolayı üreticilerin sorumlu olacağı kabul edilmiştir. Dolayısıyla ürün güvenliği düzenlemelerinin aksine ürün sorumluluğuna ilişkin düzenlemeler, *ex post* (olaydan sonra) düzenlemelerdir. Bu sebeple hatalı ürünlerden dolayı sorumlu olacak kişilere ilişkin değerlendirme yapılırken ürün sorumluluğu düzenlemelerine bakılması gerekir.

Sonuç olarak, Türk hukukunda, üründe esaslı değişiklik yapan kişilerin de üretici olduğunu, dolayısıyla bu kişilerin üreticinin sorumluluğu hükümlerine tabi olacağını açıkça öngören bir düzenlemenin bulunmadığı söylenebilir. Ancak ÜGTDK m. 11/I'den yola çıkılarak, ithalatçı veya dağıtıcının, üründe esaslı değişiklik yapan kişi olarak değerlendirilmesi ve sorumluluğun süjesi olması mümkündür.

D. KURTULUŞ KANITLARINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

1. Genel Olarak

2024/2853 sayılı Direktif hükümleri incelendiğinde, ürünün esaslı biçimde değiştirilmesi hallerine özgü kurtuluş kanıtlarının düzenlendiği görülmektedir. Söz konusu düzenlemeler ile ürünün ilk üreticisi ile esaslı değişikliği yapan kişinin hangi hallerde sorumluluktan kurtulabileceği açıklığa kavuşturulmuştur. Konu hakkında Türk hukukundaki durumun değerlendirilebilmesi için iktisadi işletmecileri sorumluluktan kurtaran hallerin düzenlendiği ÜGTDK m. 21 hükmünün ele alınması gerekir.

2. İlk Üretici Bakımından

Önceki başlıkta da ifade edildiği üzere, ürünün ilk (orijinal) üreticisinin sorumluluğu bakımından dikkate alınması gereken hüküm, ÜGTDK m. 21'dir. Zira ilgili hükümde, iktisadi işletmeciyi sorumluluktan kurtaran haller düzenlenmiştir. Hükmün 3'üncü fıkrasında, 2'nci fıkrada belirtilen şartlardan birinin sağlandığı durumlarda, üretici veya ithalatçının hatalı üründen

⁷⁶ Ürün güvenliği ile ürün sorumluluğu arasındaki farklar için bkz. Atamer/Kurtulan Güner, 2022, s. 23.

kaynaklanan tazminat sorumluluğunun ortadan kalkacağı düzenlenmiştir. 2'nci fıkrada yer alan şartlardan biri, hatanın dağıtıcı veya üçüncü bir kişinin müdahalesinden kaynaklanması halidir (ÜGTDK m. 21/II-b). Bu noktada esaslı biçimde değişiklik yapan kişinin dağıtıcı olduğu hallerde, söz konusu hüküm gereğince ilk üreticinin sorumluluğu ortadan kalkacaktır. Değişikliği yapan kişinin ithalatçı olduğu hallerde ise, ithalatçı üçüncü kişi olarak değerlendirilerek, ilk üreticinin sorumluluğunun bulunmadığı kabul edilebilir.

ÜGTDK m. 21/II'de düzenlenen bir diğer kurtuluş kanıtı ise, üretici veya ithalatçının, ürünün kendisi tarafından piyasaya arz edilmediğini ispatlamasıdır. Piyasaya arz, ürünün piyasada ilk kez bulundurulması anlamına gelir (ÜGTDK m. 3-k). İlk üreticinin, esaslı biçimde değiştirilmiş ürünün yeni bir ürün olduğunu, dolayısıyla yeni ürünü kendisinin piyasaya sürmediğini savunarak sorumluluktan kurtulması da mümkündür. Ancak bu noktada, Direktif'te olduğu gibi, esaslı biçimde değiştirilmiş ürünün yeni bir ürün olduğunu açıkça ifade eden yasal bir düzenlemenin yapılması, ortaya çıkabilecek belirsizlikleri engellemek bakımından önemlidir.

3. Esaslı Değişikliği Yapan Kişi Bakımından

Hatırlanacağı üzere, 2024/2853 sayılı Direktif uyarınca, zarara sebep olan hata, ürünün esaslı değişiklikten etkilenmeyen bir parçasından kaynaklanıyorsa, değişikliği yapan kişi bu hususu ispat ederek sorumluluktan kurtulabilmektedir. Bu noktada, aynı durumun Türk hukuku bakımından da geçerli olup olmadığı sorusu akıllara gelir. İlgili soruyu yanıtlayabilmek için ele alınması gereken hüküm ise, sorumluluktan kurtuluş kanıtlarının düzenlendiği ÜGTDK m. 21/f. II'dir. Söz konusu hükümde, üretici veya üretici gibi sorumlu olan kişileri tazminat sorumluluğundan kurtarabilecek üç duruma yer verilmiştir. Bunlardan ilki, ilgili iktisadi işletmecinin ürünü piyasaya kendisinin arz etmediğini ispatlamasıdır (ÜGTDK m. 21/f. II-a). Bunun yanında üründeki hata, dağıtıcı veya üçüncü bir kişinin ürüne müdahalesinden ya da kullanıcıdan kaynaklanıyorsa, yine ilgili iktisadi işletmeci bu durumu kanıtlayarak sorumluluktan kurtulabilecektir (ÜGTDK m. 21/II-b). Hükümde düzenlenen son istisna ise, üründeki hatanın, teknik düzenlemelere veya diğer zorunlu teknik kurallara uygun olarak üretilmesinden kaynaklanmasıdır (ÜGTDK m. 21/II-c).

7223 sayılı Kanun'da yer alan söz konusu kurtuluş kanıtları, sınırlı sayı prensibine göre düzenlenmiştir.⁷⁷ Bu durumun bir sonucu olarak üretici veya üretici gibi sorumlu olan diğer kişilerin başka bir sebebe dayanarak sorumluluktan kurtulması mümkün değildir. Hal böyle iken, üründe esaslı biçimde değişiklik yapıldığı ancak üründeki hatanın değişiklikten etkilenmeyen bir parçadan kaynaklandığı durumlarda, değişiklik yapan kişinin bu durumu ileri sürerek sorumluluktan kurtulup kurtulamayacağı sorusu akıllara gelmektedir.

Yukarıda da ifade edildiği üzere, ÜGTDK m. 21'de düzenlenen ilk kurtuluş kanıtı, ilgili iktisadi işletmecinin, ürünü piyasaya kendisinin arz etmediğini ispatlamasıdır. Ancak incelenen durumda, esaslı değişiklik yapılan

⁷⁷ Ünal/Kalkan, 2019, s. 73-74; Çelt, 2021, s. 102; Yener, 2024, s. 289.

ürünü, değişiklik yapan kişi piyasaya arz etmektedir. Dolayısıyla esaslı değişikliği yapan kişinin bu kurtuluş kanıtına dayanması mümkün değildir. ÜGTDK m. 21’de düzenlenen ikinci kurtuluş kanıtı, üründeki hatanın, dağıtıcı veya üçüncü bir kişinin ürüne müdahalesinden ya da kullanıcıdan kaynaklanmasıdır. Ne var ki üründe esaslı biçimde değişiklik yapıldığı ancak üründeki hatanın değişiklikten etkilenmeyen bir parçadan kaynaklandığı durumlarda, hata, dağıtıcı veya üçüncü bir kişinin müdahalesinden kaynaklanmamaktadır. Nitekim esaslı biçimde değişiklik yapan kişinin sorumluluktan kurtulabilmesi için üründe hataya sebep olan fiilin, değişikliği takiben yapılan piyasaya arzdan sonra gündeme gelmesi gerekir. Hâlbuki ele aldığımız meselede hata, değişiklikten önceki bir durumdan kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla esaslı değişikliği yapan kişinin, bu kurtuluş kanıtını ileri sürerek sorumluluktan kurtulması da mümkün değildir. Hükümde yer alan son kurtuluş kanıtı ise, üründeki hatanın, teknik düzenlemelere veya diğer zorunlu teknik kurallara uygun olarak üretilmesinden kaynaklanmasıdır. Ancak bu kurtuluş kanıtının, esaslı değişikliği yapan kişinin ileri süreceği, üründeki hatanın değişiklikten etkilenmeyen bir parçadan kaynaklandığı savunmasıyla doğrudan bir ilgisi bulunmamaktadır.

Sonuç itibarıyla, üründe esaslı değişiklik yapan kişinin, hatanın ürünün değişiklikten etkilenmeyen bir parçasından kaynaklandığını ileri sürerek sorumluluktan kurtulması mümkün değildir. Bu hususta ÜGTDK’da esaslı biçimde değiştirilmiş ürünlerden doğan sorumluluğa ilişkin özel düzenlemeler yapılarak, değişikliği yapan kişinin söz konusu kurtuluş kanıtına dayanarak sorumluluktan kurtulabileceği öngörülebilir. Elbette ki böyle bir kurtuluş kanıtının kabul edilmesi, ürün sorumluluğu alanındaki hukuk politikalarına da bağlı bir husustur. Nitekim 2024/2853 sayılı Direktif’te bu tip bir kurtuluş kanıtına yer verilse de söz konusu kurtuluş kanıtına mesafeli bir yaklaşım sergileyen yazarlar da bulunmaktadır. Bu yazarlara göre,⁷⁸ üründe yenileme yapan kişi, hatanın orijinal üründe ya da kendi alanına girmeden önce var olduğuna ilişkin bir savunmadan yararlanamamalıdır. Zira yenileme yapan kişi ile orijinal üretici arasındaki ilişki, son halini almış bir ürünün üreticisi ile ilgili ürünün ham maddesini veya bileşenini tedarik eden kişi arasındaki ilişki ile aynıdır.⁷⁹ Bu görüşü benimseyen yazarlara göre, nasıl ki bitmiş ürünün üreticisi, hatanın ham maddeden veya bileşenden kaynaklandığını ileri süremiyorsa,⁸⁰ aynı durum yenileme yapan kişi bakımından da geçerli olmalıdır.

⁷⁸ Bernhard A. Koch/Jean-Sébastien Borghetti/Piotr Machnikowski vd., “Response of the European Law European Commission's Public Consultation on Civil Liability Adapting Liability Rules to the Digital Age and Artificial Intelligence”, Vol 13, No. 1, 2022, Journal of European Tort Law (JETL), s. 39.

⁷⁹ Koch/Borghetti/Machnikowski vd., 2022, s. 39.

⁸⁰ 2024/2853 sayılı Direktif’in m. 8/I-b hükmünde, bileşenin, asıl ürünün üreticisinin kontrolü altında bu ürüne entegre edildiği veya bu ürünle birbirine bağlandığı ve bileşen sebebiyle ürünün hatalı hale geldiği hallerde, hatalı bileşenin üreticisinin de sorumluluğunun bulunduğu düzenlenmiştir. Ancak aynı hükümde, hatalı bileşenin üreticisinin sorumlu olmasının, asıl ürünün üreticisinin sorumluluğunu ortadan kaldırmayacağı da açıkça ifade edilmiştir.

Kanaatimizce, bu hususta Türk hukukunda bir düzenleme yapılacaksa, 2024/2853 sayılı Direktif'e paralel bir düzenleme tercih edilmelidir. Zira söz konusu kurtuluş kanıtının öngörülmesindeki temel amaç, döngüsel ekonomi modelindeki riskin adil bir biçimde paylaştırılmasıdır.⁸¹ Direktif'in gerekçesi incelendiğinde, söz konusu kurtuluş kanıtına mesafeli yaklaşan yazarların getirdiği eleştiriye de bir yanıt bulmak mümkündür. Nitekim gerekçede iki veya daha fazla kişinin hatalı üründen dolayı sorumlu olacağı hallere değinilmiş ve hatalı bir bileşenin zarara sebep olan ürüne entegre edildiği haller bu duruma örnek olarak gösterilmiştir.⁸² Gerekçede yer alan bu ifadeye paralel olarak, 2024/2853 sayılı Direktif'in m. 8/I-b hükmünde, bileşenin, asıl ürünün üreticisinin kontrolü altında bu ürüne entegre edildiği veya bu ürünle birbirine bağlandığı ancak bileşen sebebiyle ürünün hatalı hale geldiği durumlarda, hatalı bileşenin üreticisinin de sorumluluğunun bulunduğu kabul edilmiştir. Hükümde ayrıca hatalı bileşenin üreticisinin sorumluluğunun, asıl üreticinin sorumluluğuna halel getirmeyeceği de açıkça vurgulanmıştır. Ancak esaslı biçimde değiştirilmiş ürünlerden doğan sorumlulukta durum aynı değildir. Zira bu halde esaslı değişikliği yapan kişi, Direktif'e göre hatanın ürünün değişiklikten etkilenmeyen bir parçasından kaynaklandığını ispat ederek sorumluluktan kurtulabilir. Tüm bunlar bir arada değerlendirildiğinde, döngüsel ekonomi modelini teşvik etmek ve riskleri adil bir biçimde paylaştırmak adına, esaslı biçimde değiştirilmiş ürünler bakımından özel bir amacın güdüldüğü, ilk üretici-esaslı değişiklik yapan üretici ilişkisinin, üretici-horam madde/bileşen üreticisi ilişkisinden farklı bir şekilde ele alındığı yorumunu yapmak mümkündür. Aynı anlayış Türk hukukunda yapılacak olan düzenlemelerde de hâkim olmalı, hata sebebiyle ortaya çıkan zarar ürünün değişiklikten etkilenmeyen bir parçası ile ilgiliyse, esaslı değişiklik yapan kişiye sorumluluktan kurtulma imkânı tanınmalıdır.

E. ÖZEL DÜZENLEME YAPILMASI GEREKLİLİĞİ

Yukarıda yapılan değerlendirmelerden de anlaşılacağı üzere, esaslı biçimde değiştirilmiş ürünlerden doğan sorumluluğun Türk hukukunda özel ve ayrıntılı şekilde düzenlendiğinden bahsedilemez. Nitekim 2024/2853 sayılı Direktif'te olduğu gibi bir ürünün ne zaman esaslı biçimde değiştirildiğinin kabul edileceğine yönelik kıstaslara,⁸³ mevzuatımızda rastlamak mümkün değildir. Kanun'da yalnızca, piyasada bulunan bir ürünün, teknik düzenlemesine veya genel ürün güvenliği mevzuatına uygunluğunu etkileyecek şekilde değiştirilmesinden bahsedilmiştir. Keza esaslı biçimde değiştirilmiş ürünün, yeni bir ürün olarak kabul edileceğini öngören bir hüküm mevzuatımızda yer almamaktadır. Bunun yanında esaslı biçimde ürünü değiştiren kişilerin de üretici sayılacağını açıkça ifade eden bir

⁸¹ 2024/2853 Sayılı Direktif Gerekçe (39),
(<https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/2853/oj/eng>, s.e.t. 15.06.2025).

⁸² 2024/2853 Sayılı Direktif Gerekçe (53),
(<https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/2853/oj/eng>, s.e.t. 15.06.2025).

⁸³ 2024/2853 sayılı Direktif'te bir üründe ne zaman esaslı değişiklik meydana geldiğine ilişkin birtakım kıstaslar belirtilmiş olsa da öğretide bu kıstasların muğlak olduğuna ilişkin bazı eleştiriler mevcuttur. Bu hususta bkz. Borges, 2025, s. 15, N. 156.

düzenleme de bulunmamaktadır. Sadece, ithalatçı ve dağıtıcıların, piyasada bulunan bir ürünü, teknik düzenlemesine veya genel ürün güvenliği mevzuatına uygunluğunu etkileyecek şekilde değiştirdikleri hallerde üretici sayılacakları ve üreticinin ÜGTDK m. 7’de belirtilen yükümlülüklerini yerine getirmekle sorumlu olacakları düzenlenmiştir. Söz konusu maddede belirtilen yükümlülükler ise, tazminat sorumluluğuna ilişkin değildir. Esaslı değişikliği yapan ithalatçı ve dağıtıcının sorumluluğu ancak ÜGTDK m. 11’in yorumlanması suretiyle kabul edilebilmektedir. Benzer şekilde ürünün esaslı biçimde değiştirildiği durumlara özgü kurtuluş kanıtlarına da ÜGTDK’da yer verilmemiştir. Nitekim Kanun’da öngörülen kurtuluş kanıtları içerisinde, esaslı değişikliği yapan kişinin, hatanın esaslı değişiklikten etkilenmeyen bir parçadan kaynaklandığı savunmasını ileri sürmesine imkân verecek bir düzenleme bulunmamaktadır. İlk üreticinin çeşitli kurtuluş kanıtlarına dayanması mümkün olsa da bu konuda da bazı eksiklikler mevcuttur. Nitekim 2024/2853 sayılı Direktif uyarınca, ilk üreticinin zarara sebep olan hatanın ürünün piyasaya sürüldüğü veya hizmete sunulduğu sırada mevcut olmadığını veya bu hatanın o andan sonra ortaya çıktığının muhtemel olduğunu ispatlayarak sorumluluktan kurtulabilmesi için esaslı değişikliğin onun kontrolü altında yapılmaması gerekir. Direktif bu doğrultuda hangi hallerde üreticinin kontrolünün bulunduğunu belirlemiş, hatta ürün olarak kabul edilen veya başka bir ürüne entegre edilen yazılımlar bakımından özel düzenlemeler öngörmüştür. Ancak aynı durumun Türk hukukunda geçerli olduğu söylenemez.

Türk hukukunda üründe esaslı biçimde değişiklik yapan kişinin sorumluluğu ancak mevzuatta yer alan bazı hükümlerin yorumu ile inşa edilebilmektedir. Oysa kusursuz sorumluluk, Türk sorumluluk hukuku bakımından istisnai bir sorumluluktur.⁸⁴ Dolayısıyla bu alandaki hukuk kurallarının şüpheye yer bırakmayacak şekilde olması gerekir. Bu açıdan bakıldığında, çağın gereklerine ve kusursuz sorumluluğun doğasına uygun ürün sorumluluğu mevzuatının oluşturulması oldukça önemlidir. Tüm bunlar dikkate alındığında, Türk hukukunda, 2024/2853 sayılı AB Direktifi’ne benzer şekilde, esaslı biçimde değiştirilmiş ürünlerden doğan sorumluluğa ilişkin özel düzenlemelerin yapılması gerekir.⁸⁵

Esaslı biçimde değiştirilmiş ürünlerden doğan sorumluluk meselesi, temel olarak hukuk ilminin alanına girse de bu meselenin ekonomik politikalarla da yakın bir ilgisi bulunmaktadır. Nitekim 2024/2853 sayılı AB Direktifi’nin gerekçesinde, doğrusal ekonomi modelinden döngüsel ekonomiye geçişin önemli olduğu vurgulanmış, Birliğin yeniden üretim, yenileme, onarım gibi ürün ve bileşenlerinin işlevselliğini uzatan

⁸⁴ Tandoğan, 2010, s. 8; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, 1993, s. 497.

⁸⁵ Daha önce de vurgulandığı üzere, 2024/2853 sayılı Direktifi ürün kavramının kapsamının ve sorumluların genişletilmesi, zarar gören kişiye ispat kolaylıklarının sağlanması hususunda önemli yenilikler getirmiştir. 7223 sayılı Kanun’da bu Direktif’e paralel düzenlemelerin yapılması gerektiği hakkında bkz. Ayşe Nur Merve Yazıcı Çakmak, “2024/2853 Sayılı Yeni Ürün Sorumluluğu Direktifi’nin Getirdiği Esaslı Değişikliklerin Değerlendirilmesi”, C. 29, S. 1, 2025, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 529 vd.

sürdürülebilir üretim ve tüketim biçimlerini teşvik ettiği belirtilmiştir.⁸⁶ Bir alanda özel hukuki düzenlemelerin yapılması, üreticiler ve tüketiciler bakımından önemlidir. Nitekim esaslı biçimde değiştirilmiş ürünlerden doğan sorumluluk hakkında düzenlemelerin yapılması, ürünü söz konusu yöntemler ile üretmek isteyen ancak hukuki belirsizlik sebebiyle bu alana yatırım yapmayan üreticiler bakımından teşvik edici olacaktır. Keza doğrusal ekonomi modelinin getirdiği, “*al-yap, kullan ve at*” prensibine uyum sağlayan bir tüketici, kuralları belirli olmayan modelin çıktısı olan bir ürünü kullanmak istemeyecektir. Bu alanda hukuki düzenlemeler yapılması ise, tüketicilerin esaslı biçimde değiştirilmiş ürünlere olan talebini artıracaktır. Nitekim öğretide de vurgulandığı üzere, kişiler, tıpkı diğer çevresel şartlar gibi karar alma sürecinde hukuk kurallarını da göz önünde tutmakta ve kuralda yapılan değişiklik faydasını etkilediği ölçüde davranışlarını da buna göre değiştirmektedir.⁸⁷

Türkiye, AB ülkeleri gibi doğrusal ekonomiden, döngüsel ekonomiye geçiş yapmak isteyen bir ülkedir. Nitekim ülkemizde döngüsel ekonomi modeline geçişin ilk adımları, 2019 yılında atılmış ve COVID-19 pandemisinin patlak vermesiyle söz konusu kavramın bilinirliği artmıştır. Bu noktada 2021 yılında Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı tarafından yayımlanan “*Yeşil Mutabakat Eylem Planı*”,⁸⁸ döngüsel ekonomiye geçiş hazırlıkları bakımından önemli bir kilometre taşı olmuştur. Söz konusu eylem planının en önemli dayanaklarından biri, “*Avrupa Yeşil Mutabakatı*”dır (*European Green Deal*)⁸⁹.⁹⁰ Türkiye’nin AB’ye aday, Gümrük Birliğine de ortak bir ülke olarak söz konusu Mutabakat’a uyum sağlaması, Birliğe olan entegrasyonu bakımından oldukça önemlidir. Bu durum dikkate alınarak söz konusu eylem planı hazırlanmış ve bu planın hedeflerinden biri olarak “*Yeşil ve Döngüsel Bir Ekonomi*” modeli belirlenmiştir.⁹¹ Planda, “*AB tarafından hayata geçirilecek Sürdürülebilir Ürün Mevzuatı, AB Kimyasallar Mevzuatı, Eko-Tasarım ve Enerji Etiketlemesi Mevzuatlarına uyum yoluyla yeşil ve döngüsel ekonomiyi destekleyecek düzenleyici çerçeve güçlendirilecektir.*” ifadelerine yer verilerek, yeşil ve döngüsel ekonomi bir ekonominin tesisi bakımından atılabilecek adımlara dikkat çekilmiştir.⁹²

⁸⁶ 2024/2853 Sayılı Direktif Gerekçe (39), (<https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/2853/oj/eng>, s.e.t. 15.09.2025).

⁸⁷ C. Murat Baykal, “Hukuk-Ekonomi İlişkisi ve Ekonomi Hukuku Üzerine”, Y. 66, S. 4, 2008, Ankara Barosu Dergisi, s. 80, dpn. 35.

⁸⁸ (<https://ticaret.gov.tr/data/60f1200013b876eb28421b23/MUTABAKAT%20YE%C5%9E%C4%B0L.pdf>, s.e.t. 18.05.2025).

⁸⁹ (https://commission.europa.eu/publications/delivering-european-green-deal_en, s.e.t.18.05.2025).

⁹⁰ Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı Yeşil Mutabakat Eylem Planı 2021, s. 6, (<https://ticaret.gov.tr/data/60f1200013b876eb28421b23/MUTABAKAT%20YE%C5%9E%C4%B0L.pdf>, s.e.t. 18.05.2025).

⁹¹ Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı Yeşil Mutabakat Eylem Planı 2021, s. 14 vd., (<https://ticaret.gov.tr/data/60f1200013b876eb28421b23/MUTABAKAT%20YE%C5%9E%C4%B0L.pdf>, s.e.t. 18.05.2025).

⁹² Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı Yeşil Mutabakat Eylem Planı 2021, s. 18, (<https://ticaret.gov.tr/data/60f1200013b876eb28421b23/MUTABAKAT%20YE%C5%9E%C4%B0L.pdf>, s.e.t. 18.05.2025).

Tüm bu hususlar dikkate alındığında, ürün sorumluluğuna ilişkin mevzuatımızın, döngüsel ekonomi modeli anlayışı çerçevesinde güncellenmesi zorunluluk arz etmektedir. Hukukun ekonomideki rollerinden birinin, piyasanın belirli bir düzen içerisinde işlemesini ve gelişmesini temin edecek kural ve kurumların yasal çerçevesini belirlemek⁹³ olduğu düşünüldüğünde, AB mevzuatı ile uyumlu düzenlemelerin hayata geçirilmesi, hedeflenen politikaların olmazsa olmaz şartıdır.

SONUÇ

2024/2853 sayılı AB Direktifi, 85/374 sayılı Direktifin güncellenmesi ihtiyacının bir sonucu olarak, 08/12/2024 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yeni Direktifte, ürün kavramının tanımı, dijital çağın ihtiyaçlarına uygun olarak güncellenmiştir. Bunun yanında, zarar gören kişinin ürün sorumluluğunun kurucu şartlarının ispatı noktasında yaşadığı zorluklar göz önünde bulundurularak, zarar gören kişiye birtakım ispat kolaylıkları sağlanmıştır. 2024/2853 sayılı Direktif, ekonomi politikalarında yaşanan eksen değişikliğine uygun adımların atılması bakımından da önemli bir araç olmuştur.

Avrupa Birliği, Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın hedefleri doğrultusunda, sürdürülebilir kalkınmanın önemli bir bileşeni olan döngüsel ekonomi modelini hayata geçirmek istemektedir. Bu yeni anlayış ile üretilen ürünlerin, kapalı bir döngü modelinde, üretim sisteminin içerisinde sürekli olarak kalması amaçlanmaktadır. Doğadaki biyolojik döngüyü taklit etmesi itibarıyla *biyomimikrinin* bir örneği olan bu model, üretim döngüsünün hızını düşürerek, üretim faaliyetlerinin çevresel etkilerini azaltma arayışı içerisindedir. Bu arayışın bir sonucu olarak ürünlerin; onarılabilir, yenilenebilir, yeniden üretilebilir ve uzun süre kullanılabilir şekilde tasarlanmaları gerektiği düşüncesi zamanla hâkim olmaya başlamıştır. Ancak bu düşüncenin hayata geçirilebilmesi, ürünün üretim ve dağıtım sürecinde yer alan ekonomik aktörler ile söz konusu ürünü kullanan kişilerin, eski modelin getirdiği davranış kalıplarının değiştirilmesi ile mümkün olabilir.

Hukuk kuralları, kişilerin davranış kalıplarının değişmesinde diğer çevresel faktörler gibi önemli bir role sahiptir. Bu noktada, hayata geçirilmek istenen ekonomik modeli teşvik eden uygulamalara ilişkin hukuk kurallarının güncelliğinin sağlanması gerekir. Ürün sorumluluğuna ilişkin kurallar, döngüsel ekonomi anlayışının yerleşmesi bakımından güncellenmesi gereken hukuk kurallarının başında gelmektedir. Zira ürün sorumluluğu ile hatalı bir ürünün verdiği zararlardan dolayı, kime/kimlere karşı, hangi hukuki sebebe dayanarak dava açılacağı meselesi düzenlenmektedir. Sorumluluğun süjesi olan kişiler açısından bakıldığında, bir ürünün döngüsel ekonomi modeline uygun olarak üretildiği hallerde, muhatap olunacak ürün sorumluluğu

⁹³ İmregün'ün veciz anlatımına göre, "Ekonomik etkinlikler bir nehre benzer. Bu nehrin kaynağından denize dökülmesine kadar doğal yatağını, suyun azaldığı, çoğaldığı, taşıdığı dönem ve noktaları saptamak iktisat biliminin görevidir. Bu nehri daha yararlı hale getirmek için gerekli önlemleri alma, örneğin yatağının arınması veya genişletilmesi, üzerinde barajlar yapılması, böylece ulaşımına uygun hale getirilmesi, enerji üretimi ve sulama olanağı sağlaması ise, hukuk bilimine düşen bir görevidir." (Oğuz İmregün, Kara Ticaret Hukuku Dersleri, 13. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2005, s. 1).

kurallarının güncel ve belirli olması önem arz eder. Özellikle esaslı biçimde değişikliğe özgü kurtuluş kanıtlarının öngörülmesi, bu alanda faaliyet gösterecek üreticilerin tereddütlerini giderecektir. Benzer şekilde, yeni ekonomi modeline uygun bir ürünü kullanan kişinin, bu ürünlerdeki hata sebebiyle zarar gördüğü hallerde, tazminat talebine dayanak yapabileceği ürün sorumluluğu kurallarının, döngüsel ekonomi modeli dikkate alınarak hazırlanması, kullanıcının davranış kalıbının değişmesini kolaylaştıracaktır. Nitekim bu halde söz konusu ürünü kullanan kişi, ürünlerdeki hata sebebiyle zarar gördüğü durumlarda, hangi üreticiden veya üreticilerden talepte bulunabileceğini öngörecektir, tazminat talebinin muhatabını ona göre belirleyecektir.

Avrupa Birliği bu anlayışın bir yansıması olarak, 2024/2853 sayılı Direktif'te, esaslı biçimde değiştirilmiş ürünlerden doğan sorumluluğa ilişkin özel düzenlemeler yapma yoluna gitmiştir. Bu kapsamda, ürünün esaslı biçimde değiştirildiği hallerde yeni bir ürünün söz konusu olacağı ve esaslı biçimde değiştiren kişilerin de üretici olarak kabul edileceği Direktif'te açıkça düzenlenmiştir. Ayrıca esaslı biçimde değiştirme kavramının anlamı belirlenmiş, bir ürünün ne zaman esaslı biçimde değiştirilmiş olarak kabul edileceğine ilişkin kıstaslar getirilmiştir. Buna göre, eğer bir değişiklik, ürün güvenliğine ilişkin Birlik kuralları veya ulusal kurallar kapsamında esaslı değişiklik olarak kabul edilmişse, değiştirilen ürün esaslı biçimde değiştirilmiş ürün olarak değerlendirilecektir. Söz konusu kurallarda hangi değişikliğin esaslı bir değişiklik olduğuna ilişkin bir kıstas belirlenmemişse, üreticinin ilk risk değerlendirmesinde öngörülmemiş olan, ürünün orijinal performansını, amacını veya türünü değiştiren değişiklikler ile tehlikenin niteliğini değiştiren, yeni bir tehlike yaratan veya risk düzeyini artıran değişikliklerin, esaslı değişiklik olarak kabul edileceği vurgulanmıştır.

Direktif'te döngüsel ekonomi modelindeki risklerin adil bir şekilde dağıtılması amacıyla, ürünün ilk üreticisi ile esaslı biçimde değişiklik yapan kişiyi sorumluluktan kurtarabilecek kurtuluş kanıtlarına yer verilmiştir. Buna göre ilk üreticinin, esaslı değişiklik kendi kontrolünde yapılmıyorsa, hatanın ürünün piyasaya sürülmesinden veya hizmete sunulmasından sonra ortaya çıktığını ispatlayarak sorumluluktan kurtulması mümkündür. Keza esaslı biçimde değişiklik yapan kişi de zarara sebep olan hatanın, değişiklikten etkilenmeyen bir parçadan kaynaklandığını ispat ederek sorumluluktan kurtulabilecektir.

Türk hukukunda ürün sorumluluğunu düzenleyen 7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu (ÜGTDK) incelendiğinde, esaslı biçimde değiştirilmiş ürünlere ilişkin özel bir düzenlemenin bulunmadığı görülmektedir. Bu noktada esaslı değişikliği yapan kişiyi üretici kabul eden düzenleme başta olmak üzere, esaslı değişikliğin kıstaslarının, değişikliğin ne zaman üreticinin kontrolünde gerçekleştiğinin ve bununla bağlantılı olarak ilgili kurtuluş kanıtlarının Kanun'da açıkça yer alması isabetli olacaktır. Ürün sorumluluğunun, Türk sorumluluk hukukunda istisnai bir sorumluluk olan kusursuz sorumluluğun bir türü olması, bu alanda özel düzenlemelerin yapılmasını gerektirmektedir. Bunun yanında ülkemizde de yeşil ve döngüsel bir ekonomi modelinin hayata geçirilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaca ulaşmak için ürün sorumluluğuna ilişkin mevzuatımızın 2024/2853 sayılı Direktif'e paralel olarak güncellenmesi oldukça önemlidir.

KAYNAKÇA

Akıncı E, “Döngüsel Ekonomi Paydaşlarının Genişleyen Üretici Sorumlulukları İçin Bir Sigorta Koruma Önerisi: Ürün Sorumluluk Sigortası” iç. Özel Hukuk Boyutuyla Sürdürülebilirlik ve Döngüsel Ekonomi-Gelişmeler, Değerlendirmeler, Öneriler, Başak Şit İmamoğlu/Ülkü Ay Kaplan/Zeynep Özkan (ed.), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2025, ss. 179-209.

Al D, “7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Kapsamında Ürün Kavramı ve Üreticinin Sorumluluğu”, C. 15, S. 169, 2020, Terazı Hukuk Dergisi, ss. 1802-1814.

Andrews D, “The circular economy, design thinking and education for sustainability”, Vol. 30, No. 3, 2015, Local Economy, ss. 305-315.

Arat A, Ürün Sorumluluğunda Ürün Kavramı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2024.

Arat A/Akıncı E, “2022/0302 Sayılı Avrupa Birliği Yeni Ürün Sorumluluk Direktif Teklifinin Getirdikleri Üzerine Bir Değerlendirme”, C. 82, S. 2, 2024, İstanbul Hukuk Mecmuası, ss. 363-407.

Atamer Y M/Kurtulan Güner G, “Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu ile İmalatçının Sorumluluğu Konusu Türk Hukuku Açısından Çözölmüş Müdür?” iç. Ürün Sorumluluğu, Sorumluluk Hukuku Konferansları-I, Yeşim M. Atamer/Başak Baysal (ed.), On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2022, ss. 1-55.

Aydos O S, Ürün Sorumluluğu, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009.

Baş S, “7223 Sayılı Kanun Kapsamında Ürün Sorumluluğu Kavramına Genel Bir Bakış”, C. 13, S. 52, 2022, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, ss. 349-382.

Baykal C M, “Hukuk-Ekonomi İlişkisi ve Ekonomi Hukuku Üzerine”, Y. 66, S. 4, 2008, Ankara Barosu Dergisi, ss. 76-87.

Bolayır S/Eroğlu İ, “Doğrusaldan Döngüsel Ekonomiye Geçişte Bazı Ülke Örnekleri”, S. 83, 2025, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, ss. 221-231.

Borges G, “Die Haftung für Software und KI-Systeme nach der neuen Produkthaftungsrichtlinie”, Vol. 41, Iss. 1, 2025, Computer und Recht Zeitschrift für die Praxis des Rechts der Informationstechnologie, ss. 1-15.

Carvalho N G P/Cazarini E W, “Industry 4.0-What Is It?” iç. Industry 4.0 Current Status and Future Trends, Jesus Hamilton Ortis (ed.), Intech Open, London, 2020, ss. 3-11.

Chandler, A D J, “The Competitive Performance of U.S. Industrial Enterprises since the Second World War”, Vol. 68, Iss. 1: Competitiveness and Capital Investment: The Restructuring of U.S. Industry, 1960–1990, 1994, Business History Review, ss. 1-72.

Cui M, “Key Concepts and Terminology” iç. An Introduction to Circular Economy, Lerwen Liu/Seeram Ramakrishna (ed.), Springer Verlag, 2021, ss. 17-34.

Çelt D Ö, “Ürün Sorumluluğunda Yaşanan Güncel Gelişme: 7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu”, C. 7, S. 1, 2021, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, ss. 73-114.

Eğilmez M, Tarihsel Süreç İçerisinde Dünya Ekonomisi, 8. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2019.

Erden Özsoy C/Diñç A, “Sürdürülebilir Kalkınma ve Ekolojik Ayak İzi”, S. 619, 2016, Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar, ss. 35-55.

Erlüle F, “Yapımcının Sorumluluğu”, C. 14, S. 3, 2008, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, ss. 303-338.

Grau G I, “Producer Liability for Substantial Modification of Products through Repair, Refurbishment and Remanufacturing”, No. 1, 2024, European Review of Private Law, ss. 9-40.

Green M D/Cardi J, “Product Liability in United States of America” iç. European Product Liability An Analysis of the State of the Art in the Era of New Technologies, Part II, Piotr Machnikowski (ed.), Intersentia, 2017, ss. 575-616.

Havutçu A, Türk Hukukunda Örtülü Bir Boşluk: Üreticinin Sorumluluğu, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005.

Höll R, “Das neue europäische Produkthaftungsrecht-Ein Überblick”, Heft 1, 2025, Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht (EuZW), ss. 12-19.

İmregün O, Kara Ticaret Hukuku Dersleri, 13. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2005.

Kanıslı E, “Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu (ÜGTDK) Uyarınca Üreticinin Sorumluluğu”, C. 78, S. 3, 2020, İstanbul Hukuk Mecmuası, ss. 1413-1468.

Kanıslı E, “Ürün Sorumluluğunda Zarar” iç. Ürün Sorumluluğu Sorumluluk Hukuku Konferansları-I, Yeşim M. Atamer/Başak Baysal (ed.), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2022, ss. 173-238.

Karaşahin Y A, “Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu’nda Yer Alan Ürün Sorumluluğu Kuralları ile Ürün Güvenliği Kurallarının İlişkisi”, C. 72, S. 3, 2023, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, ss. 1389-1425.

Kennedy E/Fechyr-Lippens D/Hsiung B K vd., “Biomimicry: A Path to Sustainable Innovation”, Vol. 31, No. 3, 2015, Design Issues, ss. 66-73.

Keser Y, Ürün Sorumluluğu, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.

Kırca Ç, Ürün Sorumluluğu, Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2007.

Koch, B A/Borghetti, J S/Machnikowski P vd., “Response of the European Law European Commission’s Public Consultation on Civil Liability Adapting Liability Rules to the Digital Age and Artificial Intelligence”, Vol 13, No. 1, 2022, Journal of European Tort Law (JETL), ss. 25-63.

Kurt L M, “Avrupa Birliği Ürün Sorumluluğu Direktifi ve Yeni Direktif Önerisi Işığında Türk Hukukunda Ürün Sorumluluğunda Sorumlu Kişilerin Belirlenmesi”, C. 22, S. 2, 2023, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, ss. 359-392.

London B, Ending the Depression Through Planned Obsolescence, New York, 1932.

Murray A/Skene K/Haynes K, “The Circular Economy: An Interdisciplinary Exploration of the Concept and Application in a Global Context”, Vol. 140, No. 3, 2017, Journal of Business Ethics, ss. 369-380.

Ohanian L E, “Why Did Productivity Fall So Much During the Great Depression?”, Vol. 91, No. 2, 2001, American Economic Review, ss. 34-38.

Oral T, “Kahramanmaraş Depremlerinin Yarattığı Zararların Gideriminde Alternatif Bir Öneri: Taşınmazların Verdiği Zararların Ürün Sorumluluğu Kapsamında Tazmini”, C. 72, S. 1, 2023, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, ss. 121-142.

Öztan B, İmalatçının Sorumluluğu, Turhan Kitabevi, Ankara, 1982.

Polat C, “Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Ürün Sorumluluğu”, C. 70, S. 4, 2021, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, ss. 973-1041.

Sanlı K C, “Hukuk ve Ekonomi Perspektifinden Ürün Sorumluluğu Tazminatının Dayandığı Esasın Eleştirisi” iç. Ürün Sorumluluğu, Sorumluluk Hukuku Konferansları-I, Yeşim M. Atamer/Başak Baysal (ed.), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2022, ss. 57-79.

Sapmaz Veral E, “Döngüsel Ekonomi: Engeller, Stratejiler ve İş Modelleri”, C. 8, S. 1, 2021, Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi, ss. 7-18.

Schmidt-Salzer J, “Verbraucherschutz, Produkthaftung, Umwelthaftung, Unternehmensverantwortung”, 1994 Neue Juristische Wochenschrift (NJW), ss. 1305-1315.

Serozan R, “Tüketiciyi Koruma Kanunu Değişikliğinin Artıları ve Eksileri”, C. 61, S. 1-2, 2003, İstanbul Hukuk Mecmuası, ss. 339-356.

Slade G, Made to Break: Technology and Obsolescence in America, Harvard University Press, London, 2006.

Spindler G, “Die Vorschläge der EU-Kommission zu einer neuen Produkthaftung und zur Haftung von Herstellern und Betreibern Künstlicher Intelligenz”, Vol. 38, Iss. 11, 2022, Computer und Recht Zeitschrift für die Praxis des Rechts der Informationstechnologie, ss. 689-704.

Stearns, P N, The Industrial Revolution in World History, 4th. Edition, Westview Press, Boulder, 2013.

Şit İmamoğlu B, “Dairesel Ekonomi ve Hukuki Etkileri” iç. Prof. Dr. Sabih Arkan’a Armağan, İsmail Kırca/Başak Şit İmamoğlu/Murat Gürel vd. (ed.), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019, ss. 1199-1236.

Şit İmamoğlu B, Planlı Eskitme: Hukuki Açıdan Bir Değerlendirme, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2020.

Şit İmamoğlu B, “Sürdürülebilirlik-Döngüsel Ekonomi ve Ticaret Hukuku” iç. Özel Hukuk Boyutuyla Sürdürülebilirlik ve Döngüsel Ekonomi-Gelişmeler, Değerlendirmeler, Öneriler, Başak Şit İmamoğlu/Ülkü Ay Kaplan/Zeynep Özkan (ed.), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2025, ss. 1-26.

Tandoğan H, Türk Mes’uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes’uliyet), Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010.

Tekinay S S/Akman S/Burcuoğlu H/Altıtop A, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 27. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993.

Ünal A/Kalkan A, “Türk Hukukunda Ürün Sorumluluğu Üzerine Olan ve Olması Gereken Hukuka Dair Genel Düşünceler”, C. 11, S. 39, 2019, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, ss. 45-82.

Ünal A/Yener M Z, “2024/2853 Sayılı Avrupa Birliği Ürün Sorumluluğu Direktifi’nin Getirmiş Olduğu Bazı Yeniliklerin Değerlendirilmesi”, S. 7, 2025, Çukurova Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, ss. 364-380.

Yazıcı Çakmak A N M, “2024/2853 Sayılı Yeni Ürün Sorumluluğu Direktifi’nin Getirdiği Esaslı Değişikliklerin Değerlendirilmesi”, C. 29, S. 1, 2025, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, ss. 495-537.

Yener M Z, Ürün Sorumluluğu, Yetkin Yayınları, Ankara, 2024.

Yin Y/Stecke K E/Li D, “The evolution of production systems from Industry 2.0 through Industry 4.0”, Vol. 56, Iss. 1-2, 2018, International Journal of Production Research, ss. 848-861.

Elektronik Kaynaklar

<https://commission.europa.eu>.

<https://eur-lex.europa.eu>.

<https://sozluk.gov.tr/>.

<https://ticaret.gov.tr>

<https://www.resmigazete.gov.tr/>.